

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра міжнародної комунікації та політології

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

УКРАЇНА І ПОЛЬЩА: СУЧАСНИЙ СТАН МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН
І ПЕРСПЕКТИВА ЇХ РОЗВИТКУ

Назва теми

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Міжнародні відносини»
Назва

Шифр 20002

Виконала здобувачка група МВз-19-1 _____ Вікторія Бондарець
Підпис Ініціали, прізвище

Керівник _____ Микола Олійник
Підпис Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

міжнародної комунікації та політології _____ Ольга Заславська
Підпис Ініціали, прізвище

19 06 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН (1990-І РОКИ)	6
1.1. Відновлення державної незалежності України та реакція Республіки Польщі	6
1.2. Інституалізація двосторонніх відносин	9
1.3. Досягнення і проблеми україно-польських відносин у 1990-і роки	15
РОЗДІЛ 2. МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ В 2000-2010-Х РОКАХ	20
2.1. Розвиток українсько-польських відносин у різних сферах	20
2.2. Фактор Волинської трагедії в двосторонніх відносинах	31
2.3. Шляхи вдосконалення українсько-польських міждержавних відносин	38
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	47
3.1. Реакція польської влади та суспільства на повномасштабну агресію росії проти України	47
3.2. Гуманітарний чинник польської допомоги Україні	53
3.3. Польська допомога Україні та проблемні моменти в міждержавних відносинах	60
ВИСНОВКИ	68
Список використаних джерел	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена низкою факторів. По-перше, в умовах повномасштабної агресії росії проти України, підтримка з боку сусідніх країн, зокрема Польщі, є критично важливою для забезпечення суверенітету та територіальної цілісності України. Польща виступає не лише як важливий союзник у військовій сфері, надаючи значну матеріальну і гуманітарну допомогу, але й як активний лобіст українських інтересів на міжнародній арені, зокрема в рамках Європейського Союзу та НАТО.

По-друге, економічна співпраця між Україною та Польщею має значний потенціал для зростання, що є важливим чинником стабільності та процвітання обох країн. Польща є одним із найбільших торговельних партнерів України, і розвиток взаємних інвестицій, розширення спільних проектів у галузі енергетики, транспорту, сільського господарства та інших сферах сприяють зміцненню економічної бази двосторонніх відносин.

По-третє, польсько-українські відносини мають глибокий історичний і культурний контекст, який впливає на сучасні процеси співпраці та взаємодії. Вивчення та розуміння цих аспектів допомагає уникати конфліктів, розв'язувати наявні суперечки та формувати позитивний образ майбутніх відносин. Зокрема, актуальним є питання врегулювання історичних суперечок і формування спільної пам'яті, що є важливим для зміцнення взаємної довіри та поваги.

Нарешті, враховуючи динамічну політичну ситуацію в обох країнах, включаючи зміни у внутрішній політиці Польщі та виклики, з якими стикається Україна, дослідження перспектив розвитку українсько-польських відносин є надзвичайно актуальним. Воно дозволяє не лише оцінити поточний стан співпраці, але й розробити стратегії для її поглиблення та розширення, що в кінцевому підсумку сприятиме стабільності та процвітанню обох держав.

Аналіз стану наукової розробки проблеми. Сучасний стан міждержавних відносин і перспектива їх розвитку викликають закономірний інтерес у вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Зокрема Ярослава Грицака, Олександра Палія, Геннадія Боряка, Юрія Шаповала, Тімоті Снайдера, Гжегоша Мотики, Ізи Хруслінської, Адама Ротфельда та ін.

Разом з тим, попри значний обсяг наукових досліджень, існують проблеми та виклики, які потребують подальшого вивчення. Насамперед це стосується сучасного етапу україно-польських відносин.

Метою дослідження є виявлення ключових аспектів взаємодії між двома країнами, а також виявлення факторів, які впливають на їхні стосунки.

На основі цієї мети можемо сформулювати наступні завдання дослідження:

- охарактеризувати процес відновлення державної незалежності України та реакцію Республіки Польщі;
- розглянути процес інституалізації двосторонніх відносин;
- дослідити досягнення і проблеми україно-польських відносин у 1990-і роки;
- проаналізувати розвиток українсько-польських відносин у різних сферах;
- окреслити фактор Волинської трагедії в двосторонніх відносинах;
- проаналізувати шляхи вдосконалення українсько-польських міждержавних відносин;
- розглянути реакцію польської влади та суспільства на повномасштабну агресію росії проти України;
- дослідити гуманітарний чинник польської допомоги Україні;
- охарактеризувати польську допомогу Україні та проблемні моменти в міждержавних відносинах.

Об'єктом дослідження є міждержавні відносини між Україною і Польщею в політичній, економічній, соціокультурній та інших сферах.

Предметом дослідження є динаміка взаємовідносин між Україною і Польщею в сучасних умовах, а також можливості та перспективи для подальшого розвитку співпраці.

Методи дослідження. Бакалаврське дослідження базується на загальнонаукових принципах об'єктивності, історизму та системності, що дозволило забезпечити комплексний характер дослідження. Відповідно до мети і завдань роботи використовувалися такі наукові методи: порівняльний, дедукції та індукції, системний, статистичний, хронологічний, контент-аналіз тощо.

Для проведення аналізу сучасного стану міждержавних відносин між Україною і Польщею та перспектив їх розвитку було використано різноманітні джерела. Серед них наукові статті, монографії, звіти міжнародних організацій, офіційні заяви державних посадовців обох країн, а також медійні джерела. Аналізуючи цю джерельну базу, було виявлено ключові аспекти взаємодії між Україною і Польщею, а також фактори, що впливають на їхні стосунки. Історіографічний аналіз дозволив отримати об'єктивну картину сучасного стану відносин між двома країнами та визначити можливі шляхи подальшого їх розвитку.

Практичне значення нашої роботи полягає в тому, що його результати можуть бути використані в навчальному процесі студентами факультету міжнародних відносин. Дослідження також може служити основою для подальших наукових робіт у зазначеній царині.

Структура роботи відповідає поставленим завданням дослідження. Робота складається з трьох розділів, дев'яти підрозділів, списку використаних джерел із 46 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок, з яких 70 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН (1990-і РОКИ)

1.1. Відновлення державної незалежності України та реакція Республіки Польщі

2 грудня 1991 року Польща стала першою країною світу, яка офіційно визнала суверенітет України. Напередодні, в Україні відбулися президентські вибори та референдум, на якому понад 90% громадян висловилися за незалежність своєї країни.

«Зважаючи на добрі польсько-українські відносини та результати референдуму про незалежність України, уряд Республіки Польща визнав Україну як суверенну державу і вирішив встановити з нею дипломатичні відносини», – заявив директор Департаменту промоції та інформації Міністерства закордонних справ Владислав Клячинський [1].

Він також підкреслив, що Польща визнає кордони між обома країнами, сподівається на позитивний розвиток ситуації для польської меншини в Україні і «вірить, що східний сусід зробить значний внесок у створення системи безпеки та співпраці в Європі. Польща розглядає Україну як близького партнера» [1].

Того ж дня, коли Польща визнала незалежність України, це зробили також Канада і російська радянська федеративна соціалістична республіка. Відомий польський історик професор Анджей Новак наголошує, що «першочергове визнання Польщею було дуже важливим жестом» [1].

Процес розвитку відносин між Україною та Польщею можна умовно розділити на три етапи [2]:

- 1992-1993 роки – встановлення контактів, «відкриття» України для польської політичної еліти та суспільства, підписання перших двосторонніх угод, взаємне вивчення потенційних можливостей для співпраці.

- 1993-1999 роки – піднесення двосторонніх відносин до рівня стратегічного партнерства;

- З 1999 року до сьогодні – розвиток стратегічного партнерства між Україною та Польщею, що відповідає національним інтересам обох країн.

Вже з моменту визнання незалежності України, Польща є важливим союзником України в міжнародних організаціях та регіональних об'єднаннях. Як член Європейського Союзу (далі – ЄС) і Організації Північноатлантичного договору (далі – НАТО), Польща постійно підтримує євроінтеграційні та євроатлантичні прагнення України, акцентуючи на необхідності політики «відкритих дверей» для нових членів. Польща також є одним з найбільших контрибуторів Спеціальної моніторингової місії Організації з безпеки і співробітництва в Європі (далі - СММ ОБСЄ) в Україні. Україна та Польща активно співпрацюють у питаннях енергетичної безпеки та диверсифікації джерел енергопостачання, кібербезпеки, військово-технічної та оборонної сфер. Спостерігається позитивна тенденція у зростанні обсягів двосторонньої торгівлі. Активно розвивається міжрегіональне співробітництво, а також взаємодія у сферах освіти, науки, культури та молодіжних обмінів. У липні 2020 року Україна разом з Польщею та Литвою створили регіональний формат – «Люблінський трикутник». Прикладом успішної співпраці є діяльність Литовсько-Польсько-Української бригади (далі – ЛИТПОЛУКРБРИГу) імені князя Костянтина Острозького [3].

З 2014 року Польща активно підтримує Україну, наполягаючи на посиленні тиску на росію для відновлення територіальної цілісності України. Після початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 року Польща консолідувала свої політичні сили на всебічну підтримку України, закликаючи до посилення санкцій проти РФ та надання Україні військової, фінансової та гуманітарної допомоги. Польща активно просуває членство України в ЄС і НАТО, бере участь у Міжнародній кримській платформі, підтримує Формулу Миру Зеленського, працює над створенням Спеціального трибуналу для

покарання російських агресорів і допомагає повернути депортованих українських дітей [3].

Українська Соціалістична Радянська Республіка відіграла стратегічну роль у структурі Радянського Союзу. Після розпаду СРСР Москва не відмовлялася від спроб утримати незалежну Україну у своїй сфері впливу. Збереження контролю над цією державою залишалося умовою існування Росії як великої держави, що також відповідало багатовіковій московській доктрині «збирання руських земель». Як зазначив Збігнєв Бжезінський, значення України не впливало «з її потужності чи амбіцій, а з важливого географічного положення та наслідків її потенційної нестабільності для поведінки геостратегічних гравців». Розміри, потенціал і розташування України також визначали першорядне значення цієї держави для сусідньої Польщі [4].

Сили незалежності в різних республіках Радянського Союзу були піднесені новою політикою центральної влади в Москві, відомою як «перебудова». Роль каталізатора майбутніх змін в Україні також відіграла аварія на Чорнобильській атомній електростанції. Хвиля протестів і невдоволення через нездатність влади ліквідувати наслідки катастрофи дала початок організованому громадському руху в Україні. В 1989 році сформувався Народний Рух України за перебудову (далі - РУХ), який очолив боротьбу українців за незалежність. [5].

Проте, сильний компартійний апарат в Україні досить довго зміг стримувати національно-визвольний рух в республіці. Однак, коли, за висловом Владзімежа Марціняка, в СРСР з подій у балтійських республіках почалася «політична революція регіонів» і консервативні сили в Москві спробували її зупинити з допомогою державного перевороту 19-22 серпня 1991 року, він змушений був підтримати РУХ. Відтак, проголошення 24 серпня 1991 року незалежності України було спробою правлячої номенклатури зберегти свою владу під новими гаслами. В новій державі їм вдалося захопити політичну владу та відтіснити демократичні сили на другорядні ролі в державному управлінні. Таким чином, «незалежність не

гарантувала українцям ані незалежності від росії, ані демократизації суспільного та політичного життя» [6].

Натомість у Польщі в 1989 році внаслідок перших з часів II світової війни вільних парламентських виборах перемогли демократичні сили, а на президентських виборах у 1990 – лідер «Солідарності» Лех Валенса. Попри складну історію польсько-українських відносин, тодішнім польським лідерам вдалося переступити через історичні образи й взяти до керівництва ідею видатного польського філософа Єжи Гедройця про те, що вільна Польща можлива лише при наявності вільної України [7].

Відновлення державної незалежності України в 1991 році сприймалося Республікою Польщею як історична та стратегічно важлива подія. Польща реагувала позитивно, визнаючи не тільки право України на незалежність, але і підтримуючи цей крок як важливий крок у розвитку демократії та стабільності в регіоні. Республіка Польща відіграла активну роль у сприянні українській державності та розвитку взаємовигідних відносин між двома країнами.

1.2. Інституалізація двосторонніх відносин

Зміна геополітичного ландшафту в Європі наприкінці 1980-х - початку 1990-х років, викликана розпадом СРСР та Варшавського Договору, зробила польський напрям зовнішньої політики пріоритетним для України. Взаємні відносини України та Польщі, хоча довгі й складні, знаходяться під впливом сусідства двох країн. Вони пережили періоди від ворожнечі до добросусідства і стратегічного партнерства. Протягом п'ятсотрічного періоду непорозумінь та протиріч у стосунках двох країн, як стверджував Ярослав Дашкевич, Україна та Польща взаємодіяли як «підкорювач і підкорений, гнобитель і пригноблений, експлуататор і експлуатований». Польща проводила свою східну політику на двох рівнях: одночасно ведучи переговори з СРСР щодо виводу радянських військ зі своєї території та регулювання економічних

питань, і встановлюючи неофіційні зв'язки з союзними республіками через реалізацію економічних проектів [14].

Після приходу до влади «Солідарності» у 1989 році та перемоги Леха Валенси на президентських виборах 1990 року, Польща встановила пріоритети зовнішньої політики, спираючись на принципи, розроблені «Солідарністю» у 1980-х роках. Ці принципи включали прагнення до інтеграції з західними структурами безпеки та економічна співпраця, а також віддалення від Росії при збереженні та розвитку відносин з союзними республіками. Проте розпад Варшавського блоку та Ради Економічної Взаємодопомоги змусили більшість країн Центрально-Східної Європи, включаючи Україну і Польщу, переглянути свою геополітичну стратегію. Польща стала першою країною, яка визнала державну незалежність України у 1991 році. Незважаючи на геополітичну доцільність зближення, відносини між суспільствами обох країн залишалися напруженими, що спричинялося, зокрема, негативними стереотипами та взаємним неприйняттям. Ці настрої вплинули на процес зближення між Україною та Польщею, але з часом, незважаючи на початкові проблеми, відбувся прорив у відносинах між країнами [14].

У червні 1996 року під час офіційного візиту Президента України Леоніда Кучми до Варшави було підписано Спільну Декларацію між Президентом України та Президентом Республіки Польща. Аналіз цієї декларації показав, що політичні відносини були в пріоритеті, з акцентом на можливу співпрацю з різними міжнародними організаціями. Також сторони зобов'язалися розвивати економічні стосунки, зокрема в сфері військово-технічного співробітництва, і сприяти у приєднанні України до Центральноєвропейської зони вільної торгівлі. Новизною було створення неурядових громадських організацій, таких як Українсько-Польський / Польсько-Український Форум, які сприяли зближенню широких прошарків українського і польського суспільства. Також було підкреслено, що жодна держава не має права вето на суверенні рішення іншої держави щодо приєднання до обраних оборонних союзів [15].

Під час візиту Президента України Леоніда Кучми до Польщі у червні 1996 року було оголошено про створення неурядової громадської організації - Українсько-Польського / Польсько-Українського Форуму. Ця організація мала за мету наближення суспільств обох країн, і в неї включилися ініціатори Меморандуму і Руху-100, а також представники польської меншини в Україні та української громади в Польщі. Саме з метою полегшення суспільного наближення 21 травня 1997 року було підписано Спільну заяву Президентів України і Республіки Польща «До порозуміння і єднання». Цей документ визнавав історичні події, що мали місце між країнами, а також закликав до активного діалогу між громадськими лідерами обох націй. Це був крок у напрямку вибачення і примирення, який закликав до думки про майбутнє та співпрацю в ХХІ столітті [15].

Підписання спільної заяви Президентів України і Республіки Польща «До порозуміння і єднання» було обумовлене тиском значної частини польського суспільства, яка вимагала від українських офіційних представників визнання та вибачення за насильства проти поляків на Волині, які скоювала армія УПА у 1942–1943 роках, а також за події акції «Вісла» у 1947 році. Цей акт можна розглядати як спробу розширити кількість прибічників українсько-польського зближення та покращити імідж України у Польщі. Ці події відображають особливі відносини між Україною та Польщею, які виходять за межі дипломатичних контактів. І з часом ці відносини стали прикладом стратегічного партнерства, що відрізняється від інших країн, що є стратегічними партнерами України [16].

На сьогоднішній день між Україною та Польщею існують різноманітні двосторонні інституційні механізми, що сприяють їх співпраці. Один із них - це Консультаційний комітет президентів України та Республіки Польща, який був створений у 1993 році. Його завдання включає сприяння виконанню угод, досягнутих президентами обох країн для зміцнення дружніх відносин, узгодження модальностей співпраці на двосторонньому та міжнародному рівні тощо. Крім того, існують Міжпарламентська Асамблея між Верховною

Радою України, Сеймом і Сенатом Республіки Польща, а також Сеймасом Литовської Республіки. У межах цих асамблей діють комітети та робочі групи з різних питань, таких як європейська інтеграція, економічне співробітництво, гуманітарні та культурні зв'язки. Нова Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща щодо економічного співробітництва, що набула чинності у 2006 році, створила основу для Міжурядової Комісії з питань економічного співробітництва. Ці механізми сприяють розвитку та поглибленню взаємин між Україною та Польщею на різних рівнях [17].

Міжурядова Комісія з економічного співробітництва та співпраці між Україною і Польщею включає в себе різноманітні робочі групи, які займаються різними аспектами співпраці. Серед них - групи з питань торгівлі та інвестицій, енергетики, туризму, транспорту, фінансів, ветеринарії, геопросторової інформації, використання космічного простору та сільського господарства. У рамках цієї комісії також діє Підкомісія з питань співробітництва у військово-промисловому комплексі [17].

Додатково, існують Міжурядова координаційна рада з питань міжрегіонального співробітництва, яка зосереджується на розвитку співпраці між регіонами обох країн, та Міжурядова українсько-польська Комісія з охорони і повернення втрачених та незаконно переміщених культурних цінностей, що створена з метою відновлення культурної спадщини, яка була пошкоджена або втрачена під час II Світової війни. Кожна з цих комісій і груп має свої завдання та функції, спрямовані на підтримку співпраці та розвиток відносин між Україною та Польщею.

Угода між Україною і Польщею передбачила створення Міжурядової українсько-польської Комісії з охорони та повернення втрачених та незаконно переміщених культурних цінностей, яка має на меті пошук та ідентифікацію таких цінностей та розробку рекомендацій з їх повернення. В Україні відповідальність за виконання цієї угоди покладено на Національну комісію з питань повернення культурних цінностей, а в Польщі - на уповноваженого урядом з питань культурної спадщини за кордоном.

У складі цієї комісії було створено експертні групи, які займаються різними аспектами цього процесу, такими як історичні архіви, бібліотечні фонди, культурні пам'ятки тощо. Робота цього механізму спрямована на підведення підсумків співробітництва між Україною та Польщею, а також визначення пріоритетів на майбутнє.

Окрім того, у 2020 році була створена нова платформа взаємодії між Україною, Польщею та Литвою - Люблінський трикутник. Його основна мета - поглиблення співпраці між цими країнами, зокрема в контексті безпекової ситуації в регіоні, спричиненої агресією Російської Федерації проти України. В рамках цього формату передбачається координація дій з НАТО, ЄС, ООН, Радою Європи, ОБСЄ тощо [14].

Важливими аспектами будуть захист міжнародного права та відновлення територіальної цілісності України, яка має міжнародне визнання. Також важливим є підтримка курсу України на вступ до Європейського Союзу та НАТО. На цьому шляху важлива поживлення торговельно-економічних, інвестиційних, військово-технічних, освітніх та культурно-гуманітарних аспектів українсько-польсько-литовської співпраці [14].

Розвиток співпраці в рамках реалізації регіональних проектів та ініціатив також має велике значення. До цього також входять створені ініціативи, такі як Українсько-польська Рада обміну молоді та Українсько-польський Форум істориків.

Спільна консультативна комісія Міністерства освіти і науки України та Міністерства національної освіти Республіки Польща вирішує питання освіти представників української національної меншини в Польщі та польської національної меншини в Україні.

Також українсько-польська співпраця у сфері охорони місць пам'яті регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Республіки Польща про збереження місць пам'яті і поховання жертв війни та політичних репресій, яка була укладена у 1994 році.

В українсько-польських відносинах націоналістичні настрої викликають напруження, що ґрунтується на звинуваченнях у націоналізмі та різних інтерпретаціях історичних подій 1939–1944 років. Це період, коли території Західної України, де проживали українці та поляки, стали ареною для трагічних подій. Українське суспільство реагувало на ці події формуванням націоналістичних організацій ОУН-УПА як спротиву втручанню в існування нації. Спроби розібратися в історичних стосунках можуть призвести до політизації історії, що є небезпечною для обох країн та регіону загалом [18].

У Польщі націоналістичні настрої обумовлені страхом перед політикою Європейського Союзу та реакцією громадянського суспільства на дії наднаціональних органів ЄС. Причиною стали міграційна криза в ЄС і російсько-український конфлікт, які стали каталізаторами перемоги правохристської партії «Право і Справедливість» на виборах 2015 року. Політика цієї партії, спрямована на підтримку національних інтересів, продовжується і підкріплюється рядом націоналістично орієнтованих законів. В Україні націоналістичні настрої викликані російською військовою агресією та є природною реакцією суспільства на цю загрозу. Якщо б не така реакція, можна було б запитати, чи існує взагалі громадянське суспільство в Україні.

Український націоналізм спрямований на відродження політичних сил та символів, які в минулому були присутні при боротьбі за українську державність. Ця спрямованість допомагає формувати національну ідентичність. Тому виникає героїзація Організації Українських Націоналістів (ОУН) та Української Повстанської Армії (УПА), не звертаючи уваги на контрверсійність їхніх дій або методів боротьби. Цей підхід подібний до героїзації Сталіна в Росії, де історичні факти часто сприймаються з одного політичного погляду, ігноруючи їхню контрверсійність [18].

У взаємних відносинах між Польщею та Україною можна відзначити їхню стратегічну партнерську спрямованість. Польща виступає важливим союзником України в міжнародних та регіональних організаціях, підтримуючи інтеграційні процеси України в Європейський Союз та НАТО.

Вона активно засуджує російську агресію проти України та підтримує територіальну цілісність України.

Одночасно обидві країни стикаються з актуальними питаннями захисту своїх національних інтересів, особливо в умовах економічних труднощів у післяпандемійний період. Це може призвести до збільшення меркантильних та націоналістичних настанов, проте взаємний економічний інтерес може послабити напругу між ними.

Історичні питання, які зараз є об'єктом політизації, потребують уваги та роз'яснень з боку істориків та експертів. Важливо уникати конфлікту ідентичностей, а замість цього зосередитися на побудові майбутнього спільної співпраці.

1.3. Досягнення і проблеми україно-польських відносин у 1990-і роки

У зовнішньополітичній діяльності України, щодо держав Центрально-Східної Європи, особливе значення приділяється розвитку відносин з Республікою Польща. Це пояснюється кількома факторами: історичною спадщиною, територіальною близькістю, спільними етнодемографічними коренями, тісними культурними зв'язками та спільними політико-стратегічними інтересами.

Приход демократичних сил до влади в Польщі у 1989 році та проголошення незалежності України у 1991 році внесли значні зміни в українсько-польські відносини. У цей період стали відчутними рухи в напрямі стратегічного партнерства між країнами.

Розвиток відносин можна поділити на кілька періодів після підписання Спільної заяви «До порозуміння і єднання» Президентами України та Польщі у 1997 році. Ці періоди відрізнялися різними темпами та якістю наближення до спільних цілей, але основна проблематика відносин залишалася тією ж.

Перший період, з 1990 по 1992 рік, був підготовчим для наближення України і Польщі. У цей час було зроблено перші кроки на шляху до

покращення відносин, починаючи від підписання «Декларації про засади основні напрями розвитку українсько-польських відносин» у жовтні 1990 року та закінчуючи встановленням дипломатичних відносин у січні 1992 року. Польща визнала державну незалежність України 2 грудня 1991 року [19].

Другий період, з 1992 по 1995 рік, характеризується налагодженням контактів між країнами та відкриттям України для польської політичної еліти. Підписано перші двосторонні документи, обидві сторони вивчають можливості партнерства. Важливим кроком був офіційний візит Президента України Леоніда Кравчука до Польщі у травні 1992 року, який поклав початок традиції зустрічей на найвищому рівні. Під час цього візиту був укладений базовий договір між державами. Також відбувся офіційний візит Президента Польщі Леха Валенси до України у травні 1993 року, що сприяло створенню Консультаційного комітету між президентами обох країн для поліпшення координації спільних дій [19].

Під час візиту до Києва у лютому 1994 року міністр закордонних справ Польщі Броніслав Геремек чітко висловив позицію своєї країни щодо України, підтримуючи посилення незалежності України та Білорусі. Він висунув ініціативу щодо включення України до франко-німецько-польської парламентської співпраці у межах «Веймарської групи», бачачи це як спосіб підтримки України на шляху до зміцнення своєї незалежності. У відповідь на це, міністри закордонних справ України і Польщі підписали Декларацію про засади формування українсько-польського партнерства, де особлива увага була приділена європейському контексту відносин між країнами [19].

Україна також виявила зацікавленість у повноцінній участі в Центральноевропейській ініціативі, а Польща підтримала цю ініціативу під час зустрічі міністрів закордонних справ країн-членів у Кракові в квітні 1995 року і під час двосторонніх консультацій у Варшаві в липні 1995 року.

Отже, з 1994-1995 років, Польща почала виступати в певному розумінні як посередник між Україною і міжнародним співтовариством, що підтримувало інтереси України на міжнародній арені.

У період 1995-1999 років українсько-польські відносини перейшли на рівень стратегічного партнерства після підписання спільної заяви «До порозуміння і єднання» Президентами України і Польщі. Це стратегічне партнерство передбачало збіг позицій з основних питань міжнародної безпеки та інтеграції з європейськими та євроатлантичними структурами. Цей період відзначався активізацією контактів на всіх рівнях - загальнодержавному, міжгалузевому, підприємницькому, науковому та культурному. Консультативний комітет також активізував свою роботу, виконуючи функції координатора українсько-польського співробітництва [20].

Однак наприкінці ХХ століття відносини між Україною та Польщею стали прохолоднішими. Однією з причин цього була активізація українсько-російських відносин. Наприклад, у травні 1997 року був підписаний «Великий договір» між Україною і Росією, що створило уявлення про Україну як країну, що більш близька до Росії. З іншого боку, Польща також намагалася розвивати активні відносини з Російською Федерацією через залежність від російських енергоресурсів [20].

У період з 1999 по 2004 роки з вступом Польщі до НАТО та отриманням членства в ЄС роль Варшави як ключового партнера України на міжнародній арені стала незаперечною. Польща стала провідником у євроатлантичних та європейських інтеграційних прагненнях України [21].

Польща прийняла на себе відповідальність за просування України до членства в НАТО та ЄС, підтримуючи її навіть у складний період політичної ізоляції. Президент Польщі О. Квашневський виступав за підтримку України перед Заходом, зокрема, у частих зустрічах з Президентом США у 2002-2003 роках.

У січні 2003 року Польща висунула ініціативу щодо розробки «східного виміру» політики Європейського Союзу, що передбачала особливі відносини з Україною. Ці пропозиції включали у себе чітке визначення перспектив членства України в ЄС, надання країні статусу з ринковою економікою, а

також створення різних програм та фондів для підтримки України та інших країн Східної Європи [19].

Польща та Україна сподівалися, що новий «східний вектор» стане важливою частиною політики Європейського Союзу. Проте пропозиції Польщі не отримали належної підтримки та розвитку всередині європейських інституцій.

Деякі країни Європейського Союзу негативно ставилися до зусиль Польщі підтримати Україну. Це може бути пов'язане з тим, що ці країни сприймали ці зусилля як перешкоду для польського просування у Європейський Союз. Додатково, Франція та Німеччина ставилися з певною обережністю до Польщі, вважаючи її «проамериканським троянським конем».

Польща також була незадоволена політикою українських владних структур, які виявляли певну схильність до співпраці з Росією та російським капіталом. Це призвело до того, що Польща орієнтувалася на вирішення власних внутрішніх проблем і дистанціювалася від зовнішніх партнерів, зокрема України, що, на думку Заходу, ставала проблемною.

Починаючи з травня 2004 року, українсько-польські відносини стали залежати від реалій вступу Польщі до Європейського Союзу (1 травня 2004 р.) і приєднання до Шенгенської зони (21 грудня 2007 р.). Цей вступ в ЄС Польщі перетворив для України стосунки на новий рівень: серед країн-членів ЄС вперше з'явилася країна, що активно підтримувала український курс на членство в ЄС та НАТО [19].

Після «помаранчевої революції» (Віктор Ющенко був визнаний «людиною року» журналом «Впрост»), виникла потреба в істотній модернізації структури та наповнення політичного діалогу між Україною та Польщею. Зокрема, важливою стала співпраця, спрямована на виконання Україною першого з Копенгагенських критеріїв членства в ЄС, який стосується стабільності демократичних інститутів, захисту прав людини та верховенства права.

У 2005 році оголошено Рік України в Республіці Польща, що підкреслило важливість відносин між країнами. Україна і Польща також підписали угоди про визнання документів про освіту і наукові ступені, а також про співробітництво у сфері інформатизації.

Торговельно-економічні та науково-технічні зв'язки між Україною та Польщею значно розширилися. Польща стала найважливішим економічним партнером України у Центральній Європі, а Україна - другим за величиною ринком для польського експорту. Спільна українсько-польська програма співробітництва у галузі науки і технологій налічує понад 150 спільних науково-дослідних проектів. Також розвивається транскордонне співробітництво у рамках єврорегіонів «Карпати» і «Буг», створених у середині 1990-х років [22].

Однак на всі сфери двосторонніх відносин впливають проблеми, пов'язані з вступом Польщі до Шенгенської зони з кінця 2007 року. Це призвело до запровадження віз, що ускладнило співпрацю між державами.

Отже, становлення українсько-польських відносин у 1990-і роки, пройшло три етапи: на першому (1990-1992 рр.) було здійснено перші кроки до зближення, встановлено дипломатичні відносини; на другому (1992-1995 рр.) – підписано базовий договір, збільшено обмін візитами на найвищому рівні; в третьому (1995-1999 рр.) – відносини стали стратегічним партнерством, чому сприяв вступ Польщі до НАТО та ЄС.

Здійснюючи аналіз цих процесів, можна зробити висновок про поступове поглиблення та розвиток відносин між Україною та Польщею протягом 1990-х років. Важливими кроками на цьому шляху були встановлення дипломатичних зв'язків, підписання ключових документів та співпраця на міжнародній арені. Розділ дозволив виявити ключові моменти та фактори, що сприяли формуванню сучасних відносин між двома країнами.

РОЗДІЛ 2. МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ В 2000-2010-х РОКАХ

2.1. Розвиток українсько-польських відносин у різних сферах

Євроінтеграційні прагнення України стали невід'ємною частиною сучасної політики. Європейська орієнтація України знайшла своє відображення у численних рішеннях та діях як українських державних органів, так і офіційних структур Євросоюзу. Для реалізації євроінтеграційних намірів України потрібен перехід від політико-ідеологічних до прагматичних підходів, а також координація зусиль у розвитку тісної співпраці з країнами ЄС, насамперед з сусідами України, серед яких важливе місце посідає Польща.

Українсько-польські відносини, маючи довгу історичну традицію, займають важливе місце у зовнішній політиці обох держав. На сучасному етапі розвиток відносин між Україною та Польщею зумовлений багатьма об'єктивними потребами та національними інтересами обох країн. Враховуючи геополітичне положення України та Польщі, співпраця між ними є важливим елементом для збереження миру, забезпечення стабільності та безпеки на регіональному та глобальному рівнях. Вивчення проблеми взаємодії України та Польщі в контексті реалізації стратегії інтеграції Києва до ЄС є актуальним через науковий та практичний інтерес. Польща підтримує євроінтеграційні плани України, а її досвід у цьому процесі може бути корисним для України.

У другому періоді співробітництва між Україною та Польщею (1993–1999 рр.) важливим був розвиток взаємодії через створення двосторонніх механізмів, розширення договірно-правової бази та активізацію діяльності обох країн на міжнародній арені, включаючи налагодження відносин з НАТО, ЄС та іншими міжнародними організаціями [23].

Зміцненню українсько-польських відносин сприяло початок процесу ядерного роззброєння України. Підписання 14 січня 1994 року у Москві тристоронньої угоди між президентами Росії, США та України щодо ліквідації ядерної зброї на українській території підвищило авторитет української дипломатії. Важливою подією стало створення Консультативного Комітету Президентів України та Польщі після візиту президента Польщі Леха Валенси до України 23-26 травня 1993 року. Завданням цього Комітету була підготовка пропозицій для президентів щодо розвитку співпраці в сфері безпеки, економіки та культури, покращення координації спільних дій у транскордонному співробітництві та боротьбі зі злочинністю [23].

У березні 1994 року Україна та Польща підписали Декларацію міністрів закордонних справ, в якій були визначені принципи та засади українсько-польської співпраці, зокрема в європейському контексті, а також у економічній та військовій сферах [23].

Поступово змінилося ставлення України до вступу Польщі до НАТО. У червні 1994 року Україна підписала Угоду про партнерство і співробітництво з ЄС та договір з НАТО про співробітництво у рамках програми «Партнерство заради миру» (першою серед країн СНД), що позитивно вплинуло на українсько-польські відносини. Польща, в свою чергу, активізувала відносини з Україною в галузі створення системи безпеки в Центрально-Східній Європі, підтримала вступ України до Ради Європи (1995 р.) та Центральноєвропейської ініціативи (1996 р.) [23].

У зовнішній політиці сучасної незалежної України одним із пріоритетів є розвиток відносин із Республікою Польща. Це зумовлено кількома чинниками: по-перше, тривалою історією українсько-польських відносин; по-друге, територіальною близькістю; по-третє, спільністю етнодемографічного походження; по-четверте, міцними культурними зв'язками; і по-п'яте, спільністю політичних та стратегічних інтересів.

Конференцію, яку відкрив вступною лекцією на тему «Між “символічним рішенням” та зміною парадигми: історичний контекст і

політичні наслідки визнання України Польщею 2 грудня 1991 року» голова Програмної Ради Представництва Польської Академії Наук у Києві, заступник міністра закордонних справ Республіки Польща Павел Коваль, організувала ГО «Платформа успішного партнерства» в 2006-2007 роках. Захід складався з двох тематичних круглих столів: «Республіка Польща в контексті стратегічного партнерства з Україною», який модерувала Алла Киридон, директор державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво», заслужений діяч науки і техніки України, доктор історичних наук, професор; та «Україна: пріоритети, перспективи і стратегії розвитку партнерських відносин з Республікою Польща», який модерував Ян Маліцкі, голова польської частини Програмної ради Польсько-українського форуму партнерства і співголова цього форуму. Завершальний виступ на тему «25 років: добрий початок» виголосив Ян Маліцкі [24].

Останні кілька років співпраці між Україною та Польщею продемонстрували чіткі зміни в їх стратегічному партнерстві. Остаточний характер і напрямок цих змін стане зрозумілим лише з часом. Важливо зазначити, що, незважаючи на загальний позитивний розвиток, відносини між Україною та Польщею від початку сучасної «нової ери» (з 1989–1990 років) мали неоднозначну динаміку в окремі періоди. Це зумовлює варіювання в їх періодизації.

Так, директор Інституту європейської інтеграції Львівського університету, професор Богдан Гудь, виокремлює три періоди українсько-польських відносин: «романтичний» (за часів Леоніда Кравчука і Леха Валенси), «прагматичний» (за президентів Леоніда Кучми і Олександра Кваснєвського) та «історичний» (за Віктора Ющенка і Леха Качинського). Професор зазначає, що перший період був далеко не романтичним, а в третьому, як передбачав Єжи Гедройць, «копирсання в минулому виявилось шкідливим». Прогнозувати, яким буде наступний період, складно, але це має велике значення [24].

Торгівельно-економічні та науково-технічні зв'язки між Україною та Польщею значно розширилися. Ще у 2007–2008 роках Польща стала найважливішим економічним партнером України в Центральній Європі, а Україна стала другою за величиною країною для польського експорту. Станом на 2008 рік, спільна українсько-польська програма співробітництва в галузі науки і технологій включала понад 150 спільних науково-дослідних проєктів. Активно розвивалося транскордонне співробітництво в рамках єврорегіонів «Карпати» і «Буг», створених у середині 1990-х років [24].

Торгівельно-економічні зв'язки між Україною та Польщею відіграють ключову роль у їх взаємному розвитку. Польща стала найважливішим економічним партнером України в Центральній Європі ще у 2007–2008 роках, а Україна, в свою чергу, стала другою за величиною країною для польського експорту. Це свідчить про глибоку взаємозалежність двох країн у сфері торгівлі та економіки. Розширення торговельних відносин сприяло збільшенню обсягів обміну товарами та послугами між країнами, що стимулює економічний зріст і сприяє стабільності у регіоні.

Станом на 2008 рік, науково-технічне співробітництво між Україною та Польщею виявилось на високому рівні. Спільна українсько-польська програма співробітництва в галузі науки і технологій включала понад 150 спільних науково-дослідних проєктів, що свідчить про активну взаємодію у сфері наукових досліджень та технологічного розвитку. Це сприяло обміну знаннями, технологіями та інноваціями між двома країнами, що в свою чергу сприяло їхньому науковому прогресу та технологічному розвитку.

Окрім того, транскордонне співробітництво в рамках єврорегіонів «Карпати» і «Буг» також активно розвивалося. Ці єврорегіони були створені у середині 1990-х років з метою сприяти співпраці та розвитку на прикордонних територіях. Разом з іншими ініціативами це сприяло зближенню та співробітництву між місцевими громадами обох країн, сприяючи розвитку територій та покращенню якості життя людей.

Однак, на всі сфери двосторонніх відносин вплинули проблеми, що виникли через вступ Польщі до Шенгенської зони наприкінці 2007 року. Це спричинило нові процедури і правила перетину українсько-польського кордону, що, відповідно, створило додаткові труднощі для розвитку та оптимізації співпраці між двома державами [24].

Після вступу Польщі до Шенгенської зони наприкінці 2007 року виникли нові проблеми, які вплинули на всі аспекти двосторонніх відносин між Україною та Польщею. Це стало наслідком впровадження нових процедур та правил для перетину українсько-польського кордону. Відтак, виникли додаткові труднощі, які ускладнили розвиток та оптимізацію співпраці між двома країнами.

Ці нові процедури та правила, пов'язані з вступом Польщі до Шенгенської зони, вимагали від українських та польських громадян виконання додаткових формальностей для перетину кордону. Це стало особливо актуальним для людей, які постійно перетинали кордон з метою працевлаштування, бізнесу або освіти. Додаткові обмеження та ускладнення у процесі перетину кордону затягнули процедури та збільшили час очікування, що негативно вплинуло на практичний аспект співпраці між двома країнами.

Ця ситуація також вплинула на економічні відносини, так як ускладнила переміщення товарів та послуг через кордон. Підприємства зазнали труднощів у вивозі та ввезенні товарів, що може бути негативним для обсягів торгівлі між Україною та Польщею. Таким чином, вступ Польщі до Шенгенської зони викликав несприятливі наслідки для різних сфер взаємодії між двома країнами.

Важливим напрямом розвитку двосторонніх відносин стало ініціювання Польщею активізації східного вектора в політиці ЄС. Посилення східного вектора Європейської політики сусідства (ЄПС) стало одним із пріоритетів зовнішньої політики Польщі на 2008 рік, яка прагнула позиціонувати себе лідером у цьому напрямку. Міністр закордонних справ Польщі Радослав Сікорський 7 травня 2008 року, представляючи у сеймі напрями зовнішньої

політики держави на 2008 рік, заявив: «Польща має продовжувати спеціалізуватися на виробленні спільної зовнішньої політики щодо Сходу». Одночасно Польща прагнула зміцнити свою позицію в ЄС, насамперед, за рахунок посилення ролі в Східній Європі. Директор Центру східноєвропейських досліджень Варшавського університету Ян Каліцький в інтерв'ю Польському радіо підтвердив цю ідею, зазначивши: «Сила польської позиції в ЄС залежить від того, яку підтримку і вплив ми маємо на сході» [24].

Ініціатива Польщі з активізації східного вектора в політиці Європейського Союзу (ЄС) виявилася ключовою у зовнішньополітичних пріоритетах країни на початку 2008 року. Підходячи до цього питання, Польща не лише визначила східний вектор як пріоритетну складову своєї зовнішньої політики, але й прагнула активно впливати на розвиток ситуації в східній частині Європи, включаючи країни, які межують з ЄС.

Розділенням своєї стратегії на два основних напрямки – активізацію східного вектора в рамках політики ЄС та зміцнення позицій в ЄС, Польща визначила дві основні мети: по-перше, позиціонувати себе як провідного гравця в цьому регіоні, здійснюючи спільну зовнішню політику щодо східного сусідства; по-друге, забезпечити збільшення своєї ваги в ЄС, особливо в контексті східноєвропейської політики.

Важливість такого підходу стала очевидною в контексті змін у геополітичній ситуації в регіоні, зокрема, російсько-українських відносин та загального стану східноєвропейської стабільності. Активізація східного вектора ЄС надавала Польщі можливість впливати на ситуацію на сході, сприяти демократичному розвитку країн-сусідів та зміцнювати власні позиції в регіоні.

Директор Центру східноєвропейських досліджень Варшавського університету Ян Каліцький підкреслив, що успішна реалізація польської зовнішньої політики в ЄС залежить від її впливу на сході. Це підкреслювало важливість активного втручання Польщі у розвиток ситуації на сході для зміцнення її позицій в Європейському Союзі.

За тридцять років Україна та Польща досягли значного прогресу в розбудові двостороннього співробітництва у різних сферах – політичній, безпековій, економічній та культурно-гуманітарній. Вони створили міцну договірно-правову базу двосторонніх відносин, яка є однією з найбільших у практиці України та включає понад 140 міждержавних, міжурядових та міжвідомчих документів, що фактично становлять фундамент українсько-польських відносин [25].

За цей час було створено десятки інституційних механізмів, які дозволяють представникам обох країн вирішувати широкий спектр питань щодо подальшого розвитку співпраці. Серед них можна виділити Консультаційний Комітет Президентів України та Польщі, Парламентську асамблею «Україна – Польща», Раду МЗС України та Польщі, Міжурядову комісію з питань економічного співробітництва, Міжурядову координаційну раду з питань міжрегіонального співробітництва, Українсько-польський Форум партнерства, Українсько-польський Форум істориків та Українсько-польську Раду обміну молоді [25].

Протягом усіх тридцяти років двосторонніх відносин між Україною та Польщею важливу роль відігравали контакти на найвищому рівні керівництва двох країн, зокрема між президентами, прем'єр-міністрами, спікерами парламентів, міністрами закордонних справ та іншими високопосадовцями. Ці контакти завжди були і залишаються надзвичайно інтенсивними, досягаючи одного з найвищих рівнів серед усіх партнерів України. Особливу важливість у цьому контексті мають двосторонні візити. Чим вищий рівень візиту, тим важливіше його значення для обох країн.

Під час таких візитів, особливо глав держав, урядів, спікерів парламентів та міністрів закордонних справ, обговорюється практично весь спектр двосторонніх відносин з акцентом на найважливіші питання для кожної зі сторін, а також вирішуються найактуальніші проблеми. Кожен такий візит ґрунтується на значному обсязі підготовчої роботи обох сторін, що сприяє

просуванню вперед у двосторонніх відносинах та вирішенню регіональних і навіть глобальних питань, що становлять інтерес для обох країн.

Невід'ємною частиною українсько-польських відносин є співпраця в політичній та безпековій сферах. З початком російської агресії проти України, окупацією Криму та частини Донбасу, а також бойовими діями, які веде Москва в цьому регіоні, ці питання набули ще більшої актуальності. Зокрема, йдеться про підтримку України з боку Польщі – як окремо, так і в рамках Євросоюзу та НАТО, а також з боку США у протистоянні російській агресії. Ця підтримка включає надання Україні оборонної зброї, військової техніки та обладнання, забезпечення постійної присутності сил Альянсу в Чорноморському регіоні для стримування агресивних намірів Кремля, проведення військових навчань на території України та поблизу її кордонів за участі країн-членів НАТО, а також допомогу у реформуванні Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО. Це також стосується тренування підрозділів Збройних Сил, Національної Гвардії, Прикордонної служби, спецслужб та інших правоохоронних органів України. Протягом останніх кількох років успішно функціонує Литовсько-польсько-українська бригада імені князя Костянтина Острозького [25].

Історичні зв'язки, спільні корені, культурні та мовні сходження між українським і польським народами протягом багатьох століть стали міцною основою для розвитку взаємодії та співпраці у сферах культури, освіти, науки та мистецтва. Незалежність України відіграла значну роль у стимулюванні цього співробітництва, що дозволило обом країнам використовувати потенціал, що вже існував. Наприклад, активно співпрацюючи з українськими громадами та організаціями в Польщі, проводяться різноманітні заходи, спрямовані на популяризацію української культури, традицій та звичаїв. Ці заходи включають фестивалі, такі як «Українська весна», «Лемківська ватра», «Битівська ватра», «На Івана, на Купала», «Підляська осінь», «Схід культури», а також тиждень українського кіно і «Дні України». Ці заходи не лише

сприяють розширенню культурного обміну, а й сприяють підтримці дружніх відносин між Україною та Польщею [25].

Як результат укладеної у 2009 р. Міжурядової угоди у Європейському колегіумі в Натоліні щороку проходять навчання українські фахівці з питань європейської інтеграції.

В Польщі працюють чотири кафедри україністики – у Варшавському, Ягеллонському (Краків), Вроцлавському та Університеті ім. Адама Міцкевича у Познані, а також одна кафедра українознавства – у Ягеллонському університеті. Співпраця між Україною та Польщею у галузі спорту розпочалася ще з 1990-х років [25].

За даними останнього перепису населення у 2011 році, в Республіці Польща 49 тисяч польських громадян зазначили українське походження, а десять тисяч визнали себе лемками. У Польщі існує кілька організацій української меншини, включаючи Об'єднання українців у Польщі (з 1990 р.), Союз українців Підляшшя (з 1991 р.), Об'єднання лемків (з 1990 р.), Українське товариство в Любліні (з 1990 р.), Українське історичне товариство (з 2004 р.), Фонд Духовної культури пограниччя (з 2004 р.), Пласт – Українська скаутська організація в Польщі (з 1990 р.), та Фонд «Просвіта» (з 2015 р.) [25].

Один з важливих аспектів співробітництва між Україною та Польщею на регіональному рівні - це реалізація спільних проектів адміністративно-територіальних одиниць обох країн за допомогою фінансових механізмів Європейського союзу. Один із таких механізмів - Програма транскордонного співробітництва «Україна-Польща-Білорусь», яка входить до складу Європейського інструменту сусідства та партнерства. Метою цієї програми є підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій, покращення якості життя, інституційна співпраця та підтримка місцевих ініціатив. Перший етап реалізації Програми на 2007-2013 роки, на суму 186,201 мільйонів євро, завершився в кінці 2016 року.

Регіональне співробітництво між Україною та Польщею виявляється в реалізації спільних проектів адміністративно-територіальних одиниць обох

країн за допомогою фінансових механізмів Європейського союзу (ЄС). Одним із важливих інструментів у цьому контексті є Програма транскордонного співробітництва «Україна-Польща-Білорусь», що входить до складу Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЕаР). Метою цієї програми є сприяння підвищенню конкурентоспроможності прикордонних територій, поліпшенню якості життя мешканців, зміцненню інституційної співпраці та підтримці місцевих ініціатив.

Програма розрахована на виконання пріоритетних заходів у різних сферах, що включають економічний розвиток, соціальну інтеграцію, культурну співпрацю, екологічну безпеку та інші аспекти регіонального розвитку. Реалізація цих заходів сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку прикордонних територій, забезпечуючи їхнє стале соціально-економічне зростання та покращення якості життя мешканців.

Перший етап реалізації Програми на 2007-2013 роки був завершений у кінці 2016 року, після чого було здійснено оцінку його результатів та ефективності. Вивчення виконаних проектів дозволило виявити досягнення та визначити напрямки подальшого розвитку співпраці. Зокрема, відзначалася успішність багатьох ініціатив у покращенні інфраструктури, розвитку туризму, зміцненні соціальної сфери та підтримці малого та середнього бізнесу.

Загалом, Програма транскордонного співробітництва «Україна-Польща-Білорусь» є важливим інструментом сприяння регіональному розвитку та співпраці між країнами, що межують, а також сприяє зближенню та взаєморозумінню між народами регіону.

Починаючи з 1993 року, Україна долучилася до процесу формування єврорегіонів, і на сьогоднішній день на державному кордоні України було створено шість єврорегіонів. У той же час, прикордонні адміністративно-територіальні одиниці Польщі входять до сімнадцяти єврорегіонів. На території українсько-польського прикордоння функціонують два єврорегіони - «Карпатський» та «Буг».

Однією з найбільш успішних реформ в Польщі була реформа місцевого самоврядування. Цей досвід став дуже цінним для України у впровадженні власної реформи самоврядування. Зокрема, через свій потенціал за кількістю населення та розмірами території, Польща є найбільш порівняльною з Україною серед усіх центральноєвропейських країн. Успішне проведення реформ у невеликих країнах, таких як Словаччина чи Словенія, не завжди може бути аналогічним для країни з великою територією та значною кількістю населення. В період президентства Віктора Ющенка (2005-2010 роки) була спроба провести реформи на основі польського досвіду, але на це не вистачило політичної волі у його команди [25].

Реформа місцевого самоврядування в Польщі виявилася однією з найбільш успішних та значущих у її політичній історії. Цей досвід став надзвичайно цінним для України, яка також шукала шляхи для модернізації своєї системи самоврядування. Особливо варто відзначити, що через свої розміри та чисельність населення, Польща є країною, що найбільше наближається до України серед усіх центральноєвропейських держав.

Успішне проведення реформ у невеликих країнах, таких як Словаччина чи Словенія, не завжди може бути аналогічним для країни з великою територією та значною кількістю населення, як Україна. Тому використання досвіду Польщі у цьому питанні мало величезний потенціал для вдосконалення місцевого самоврядування в Україні. Проте, незважаючи на спроби впровадження польського досвіду під час президентства Віктора Ющенка, процес реформ зіткнувся зі значними труднощами через відсутність достатньої політичної волі в урядовій команді.

У цьому контексті важливо врахувати, що успішна адаптація польського досвіду до умов України вимагала б не лише технічних аспектів, але й серйозних зусиль на рівні політичної волі та соціального консенсусу. Незважаючи на труднощі, участь України у спільних ініціативах та обмін досвідом з Польщею продовжує відігравати важливу роль у процесі модернізації місцевого самоврядування в країні.

Отже, українсько-польські відносини виявилися динамічними та міцними у різних сферах співпраці, починаючи від політичного діалогу та закінчуючи економічними та культурними зв'язками. Спільні ініціативи у сферах торгівлі, науки, освіти та культури підтверджують важливість стратегічного партнерства між двома країнами. Незважаючи на виклики, такі як складнощі з перетином кордону через вступ Польщі до Шенгенської зони, Україна та Польща продовжують зміцнювати свої відносини, що сприяє спільному розвитку, стабільності та процвітанню обох народів.

2.2 Фактор Волинської трагедії в двосторонніх відносинах

Волинська трагедія є важливим елементом в історії відносин між Україною та Польщею, який вплинув на їхню довготривалу динаміку. Ця трагічна подія, яка відбулася під час Другої світової війни, залишає слід у пам'яті обох народів і має значний вплив на сучасний політичний та культурний контекст відносин. Розуміння цього історичного контексту є важливим для подальшого вивчення та розвитку взаєморозуміння між Україною та Польщею.

Волинська трагедія, яка відбулася в 1943 році, досі залишається однією з найбільш вразливих тем у двосторонніх відносинах між Україною та Польщею. Ці події стали суцільним викликом для взаєморозуміння та примирення між народами, оскільки вони відобразили біль і страждання, які принесли трагічні втрати для обох сторін.

Безумовно, це пов'язано з тим, що на початку ХХ століття Україна та Польща відчували на собі вплив імперських амбіцій сусідніх держав, що породило напруженість між етнічними групами. Відновлення незалежних держав після Першої світової війни призвело до конфліктів щодо кордонів та прав на території, що населялися різними етнічними групами.

Українські території, що раніше належали до Польщі, перейшли під владу УСРР в результаті польсько-радянської війни 1919-1920 років,

спричинивши розчарування серед польського населення. Польська адміністрація не завжди ефективно управляла цими територіями, що призвело до загострення відносин і національних конфліктів.

Після відновлення незалежності Польщі в 1918 році національна політика стала однією з причин напруження між українцями та поляками. Польська влада відмовлялася визнавати автономію українським регіонам, що призвело до наростання націоналістичних настроїв серед українського населення та виникнення конфліктів.

Згадані фактори стали підґрунтям для Волинської трагедії 1943 року, коли внаслідок насильства та міжетнічної ворожнечі тисячі людей стали жертвами. Ці події, незважаючи на минуле, залишаються нагадуванням про необхідність спільного розуміння і примирення між українцями та поляками для побудови мирного майбутнього.

Для України, події, що відбулися на Волині у 1943 році, вважаються скоріше локальною історією, оскільки вони сприймаються як частина місцевого контексту, зокрема волинського та галицького регіонів, які колишні були частинами міжвоєнної Польської держави. Для інших регіонів України, таких як Черкащина чи Полтавщина, польське питання перестало мати актуальність вже в минулому столітті. Проте для західноукраїнських земель, які раніше були частинами Польщі, ця проблема залишається частково актуальною. Незважаючи на це, рівень усвідомлення цих подій та їхній суспільний вплив в Україні не такий високий, як в Польщі. У польському суспільстві Волинська трагедія має значний національний і культурний вимір, порівняний з іншими важливими подіями в історії країни, такими як Варшавське повстання. В Польщі існують сильні національні групи, які активно висвітлюють цю проблематику, зокрема представники кресовських громадян, що мають коріння на цих територіях. Таким чином, сучасна польська держава серйозно враховує цю проблематику у своїй політиці та суспільному дискурсі [29].

Співіснування українців і поляків увінчане численними складними історичними подіями, які залишили певні наслідки у сприйнятті обох національностей. Одним із таких епізодів є саме Волинська трагедія 1943 року. Професор Микола Кучерепа вказує на декілька причин цього конфлікту. По-перше, історія українських земель у складі Польщі XIV–XVIII століть, яка була заселена переважно етнічними українцями, завдала багато взаємних образ та кривд. Важливим був і досвід війни між українцями та поляками у 1918–1919 роках, де українці зазнали поразки. Значення також мала підтримка українців польськими силами під час радянсько-польської війни 1920 року, яка дозволила Польщі зберегти свою незалежність. Третя причина конфлікту полягала в втраті Україною своєї незалежності. Нарешті, історик вказує на національну політику Польщі стосовно українців у міжвоєнний період. Отримавши землі, на яких проживала значна кількість українців, Польща не виконала свої обіцянки щодо надання автономії цим народам, що спричинило активізацію українських націоналістичних організацій та їхню підтримку серед місцевого населення [30].

Серед причин Волинської трагедії 1943 року вченим вказується на бездержавність як України, так і Польщі під час окупації, що спричинило прагнення поляків відновити державність, а українців – вибороти її. Це призвело до конфлікту на перетині цих прагнень, коли обидва народи опинилися на дорозі одне одному. На відміну від України, в Польщі Волинська трагедія розглядається як самостійне явище, не враховуючи історичного контексту. Поляки сприймають історію ОУН-УПА переважно через призму вбивств поляків, тоді як українці бачать бійців Української повстанської армії як борців із комунізмом. Рівень обізнаності з історією обох народів у часи Другої світової війни залишається низьким, що відкриває простір для популізму та маніпуляцій національними почуттями. Незважаючи на кілька спроб вивчення та обговорення Волинської трагедії, поляки та українці мають різні підходи до сприйняття цих подій. Асиметрія пам'яті виявляється в тому, що поляки пам'ятають кривди, спричинені українцями, а українці

відповідають на це взаємністю. Хоча поляки вимагають правдивого примирення, вони не визнають ролі польського підпілля у вбивстві українців, а кількість жертв від німецьких та радянських окупантів, що нараховується мільйонами, залишається поза увагою польського суспільства [30].

У українських підручниках з історії, про події на Волині не згадується ані словом. Раніше підручники часто критикували за надмірно «патріотичне» відображення минулого, про організовані масові вбивства поляків на Волині, здійснені УПА, писалося так: «У трагічний спосіб склалися відносини між УПА та польськими озброєними загонами, що представляли різні політичні сили, що діяли на теренах західної України. УПА декларувала необхідність закриття другорядних фронтів, за винятком більшовицького та нацистського. Проте не вдалося досягти у цьому питанні згоди з польськими національними силами. Українці обвинувачували у цьому поляків, які прагнули відновити Польщу в її міжвоєнні кордони. Поляки ж твердили, що причиною відсутності згоди було непохитне ставлення українців. Жертвами цього політичного антагонізму стала переважно цивільне населення». При цьому цитата є повністю евфемістичною і не дозволяє зрозуміти, що відбулося в 1943 році на Волині, але завдяки якій ми можемо побачити, наскільки складно українському суспільству говорити на цю тему [31].

У 2003 році, у 60-ту річницю вбивства на Волині, спільна заява парламентів Польщі та України, яка засуджувала антипольські дії з часів війни, була прийнята Верховною Радою лише за тиски президента Леоніда Кучми, і то лише з різницею в один голос. Прийняття цього документа було важливим для президента Кучми в контексті відносин з Польщею, а не внутрішньої політики. Київ не використовував жодних засобів, які могли б надати цій проблемі широкого суспільного відгуку. Згідно з соціологічними дослідженнями, у 2003 році 48,9 відсотка українців ніколи не чули про волинську трагедію 1943 року [31].

У квітні 2010 року громадська організація (концепцію якої можна піддавати дискусії) «Російськомовна Україна» відкрила у Києві виставку

фотографій під назвою «Різанина на Волині». Її патроном, який заявив, що має право висловлюватися в ім'я «російськомовних українців», став депутат від Партії регіонів Вадим Колесніченко. Ця подія нічим не була пов'язана з критичним відображенням темних сторін нашої історії. Мета виставки була іншою - провокація внутрішньоукраїнських конфліктів, протиставлення міфу Великої Вітчизняної війни обвинуваченням «фашистських слуг». Співорганізатором виставки було польське Товариство Вшанування Пам'яті Жертв Злочинів Українських Націоналістів. Цікаво, що ці люди раніше не подумали зацікавитися підходом українських розкритиків УПА до теми Сталіна чи Ріббентропа-Молотова. Таким чином, вони стали союзниками людей, які часто виправдовують сталінські злочини (включаючи розстріл польських офіцерів у Катині). В будь-якому випадку, бійка на відкритті київської виставки та супроводжуюча її атмосфера скандалу ні в якому разі не сприяли критичному осмисленню минулого, а вже точно професійній історіографії.

В літературі українській прийнято називати події 1943-1944 років трагедією волинською. У текстах українських практично не зустрічаються приклади класифікації цих подій як етнічної чистки, не кажучи вже про геноцид. До сьогодні на українську мову не були перекладені найважливіші праці польських істориків, які розглядають це питання, що значно ускладнює проведення повноцінного діалогу. Тимчасово частина українських істориків запропонувала назвати волинські події 1943 року злочином війни і закликали суспільства обох країн прийняти формулу «ми прощаємо і просимо про пробачення». Голоси ці, однак, ніколи не здобули широкої підтримки серед їхніх колег в Україні [31].

Розкриття основних тез пропаганди ОУН у цій книзі спрямоване на переконання українського читача, що Організація Українських Націоналістів не видавала наказу на винищення польського населення; подання подій на Волині як спонтанного руху українських селян; відкидання організованого характеру антипольських дій УПА та заниження кількості їх жертв;

наголошення на тому, що напади почалися з боку поляків, а українці лише були змушені захищатися; подання описаних подій як війни, щоб навіть не виникала думка про геноцид. Деякі українські автори відверто пишуть, що на Волині та Східній Галичині відбулося «видалення колонізаторів з українських земель», тому «глибоко неетичним є вимагання вибачень від потерпілих».

Варто зауважити, що на Україні тема різні на Волині все ще має чітко регіональний характер і не відіграє провідної ролі в загальноукраїнському уявленні про Другу світову війну. У Польщі це одна з основних тем, коли йдеться про пам'ять про війну. Ця асиметрія пам'яті значно впливає на вже складні спроби розкриття України її власної минулого.

У сучасній Україні, що знаходиться в «сірій зоні» між Європейським Союзом та Росією, яка постійно шукає сенс свого існування та не може позбутися фобій «нової русифікації» та «відсутності національної ідеї», відчувається бажання більшої частини суспільства отримувати прості відповіді на складні виклики, що ставляться сучасність.

Жертвами цього «прагнення простоти» стають критична рефлексія над власною минуле, розвиток співчуття до іншої пам'яті, готовність побачити себе в історії не лише як жертву, але й як винуватця. З боку польської сторони розуміння українських «хворіб підліткового віку» раптово зменшується, що неодмінно призводить до загострення двосторонніх суджень та поглиблення кризи польсько-українського історичної згоди.

У квітні 2010 року В'ячеслав Романовський, тодішній журналіст Польського телебачення, та Едуард Лозовий з найпопулярнішої у той період української комерційної станції 1+1, зняли документальний фільм «П'ята заповідь», який був показаний в Польщі та на Україні. Окрім висловлювань істориків обох країн та свідків подій (у тому числі поляків з села Воля Островецька, українців з села Малинівка, чії мешканці були жертвами конфлікту), у фільмі показано дивовижну історію польської дівчинки Терези Гуз з Колонії Небридів. Батька дитини вбили українські партизани, а дівчинку врятувала бездітна українка, яка взяла Терезу на виховання і ставила до неї як

до своєї дитини. Через певний час українку вбили польські партизани, а саму дівчинку поранили. Інша українська родина врятувала дівчинку. Фільм, окрім показу епізодів волинської драми громадянської війни, жертв серед польського та українського цивільного населення, несе важливе гуманістичне послання - показує приклади гуманності, які піднімаються над національними критеріями. Цей фільм, як приклад не такої частої спільнокопродукції польського та українського телебачення, на мою думку, занадто рідко згадується під час польсько-українських дебатів про минуле [31].

Я вважаю, що, маючи на увазі діалог, слід звернути увагу на те, що в масових ЗМІ з кінця 90-х років, коли йдеться про українців, жертв на Волині, зазвичай говорять лише про тих, хто загинув від рук ОУН і УПА (за допомогу надану полякам або як підозрювані у ворожнечі до українського підпілля). Такою мала бути зокрема зміст таблиці на пам'ятнику жертвам на Кресах, який мав бути встановлений у Варшаві.

Подібно спотворюється процес дотеперішнього втілення ідеї опису звершень «справедливих» (наприклад, у виданій у 2007 році книзі Ромуальда Недзельки «Кресова книга справедливих 1939–1945. Про українців, які рятували поляків, підданих екстермінації ОУН та УПА»). Однак і досі не досліджується, наприклад, повністю факт існування явища «справедливих» серед поляків та українців (включаючи волинських поляків, які допомагали українцям-цивілам, коли їхнє життя загрожувало з боку польських формувань). Про це можемо переконатися, прочитавши, принаймні, українські спогади.

Дискусія про Волинь, про польсько-український конфлікт (розпочата на більшу шкалу в 2003 році), про польські жертви, привернула на Україні в останні кілька років, окрім негативних тенденцій, про які говорять багато польських дослідників (ми маємо на увазі публікації та інші способи вихваляння керівників УПА, відповідальних за антипольську дію, як от, наприклад, «Клим Савур»), повільний, як у кількісному, так і якісному порівнянні, процес українських досліджень щодо втрат українського

населення на Волині. Деякі з них можна вважати аматорськими, деякі охоплюють занадто малий регіон (лише кілька волинських повітів).

Волинська трагедія продовжує впливати на двосторонні відносини між Україною та Польщею і в сучасний час. Хоча минуло багато років з тих подій, їхня спадщина залишається складною та чутливою темою для обох країн.

Відносини між Україною та Польщею в даний час визначаються спробами обох країн врегулювати історичні суперечності та знайти спільне розуміння та примирення. Важливим кроком в цьому напрямку було спільне оголошення Радою Найвищого рівня парламентів Польщі та України у 2003 році, яке засуджувало антипольські акції часів війни.

Проте, багатогранна інтерпретація історичних подій Волинської трагедії і різні підходи до їх розуміння можуть призводити до напруженості в двосторонніх відносинах. Деякі політичні сили в обох країнах можуть використовувати ці події для підживлення націоналістичних настроїв або для звинувачень у вчиненні злочинів.

Однак багато громадських організацій, інтелектуалів та істориків обох країн активно працюють над примиренням та спільним розумінням історії. Для покращення відносин між Україною та Польщею важливо продовжувати відкрите спілкування, вивчення історії з об'єктивного погляду та розвиток культурного та наукового співробітництва.

Отже, волинська трагедія залишає свій слід на двосторонніх відносинах між Україною та Польщею, підкреслюючи складність і чутливість історичних подій. Хоча обидві країни здійснюють спроби знайти спільне розуміння та примирення, різні інтерпретації подій можуть призводити до напруженості. Невизначеність та різні підходи до розуміння історії Волині вимагають від обох сторін відкритого спілкування та пошуку компромісу для подальшого покращення відносин і зміцнення співпраці.

2.3 Шляхи вдосконалення українсько-польських міждержавних відносин

Польща та Україна переживають найважчий період у своїх відносинах за останні 25 років: вперше за чверть століття відчувається нестача довгострокових пріоритетів та ідейна порожнеча. Відчуття «стратегічного регресу» накладається на численні поточні двосторонні проблеми, які тепер виходять за межі міжурядових відносин і частково стосуються суспільних відносин.

Ця ситуація є результатом як внутрішніх змін в обох країнах, так і еволюції міжнародного контексту. Насамперед політична криза в Європейському Союзі знизилася ймовірність розширення спільноти на схід у коротко- і середньостроковій перспективі. Крім того, зростання напруження між Варшавою та Брюсселем поставило під сумнів роль Польщі як моделі демократії та адвоката зближення Києва та ЄС. У суспільному вимірі з'явилися нові явища: в обох країнах посилюються націоналістичні настрої, і загострилися дискусії про складну спільну історію. Одночасно досягла безпрецедентного масштабу хвиля трудової міграції українців до Польщі. Усе це поєдналося з відсутністю виразного політичного лідера у сфері взаємних відносин як у Польщі, так і в Україні [32].

Члени українсько-польської Діалогової групи вважають, що партнерство між Україною та Польщею має ґрунтуватися на таких принципах [32]:

1. Партнерство має бути симетричним, без патерналізму з боку Польщі та без месіанства з боку України.

2. Воно має бути спрямоване на майбутнє: метою є історичне порозуміння, а не конфронтація. Обговорення спільної історії не повинні заважати розвитку співпраці.

3. Це партнерство включає не лише уряди та політичні еліти, але й широкі стосунки між суспільствами. Важливу роль у розвитку цих відносин мають відігравати медіа, місцеві спільноти, громадські організації, навчальні заклади, церкви та інші неурядові суб'єкти.

4. Українсько-польські відносини мають ґрунтуватися на солідарності перед спільною загрозою російської агресії, включаючи військові та гібридні форми (дезінформація, політична корупція, кібератаки, економічний тиск, енергетичний шантаж, провокації тощо).

5. Інтеграція України до ЄС залишається спільним довгостроковим інтересом. Водночас необхідно максимально використовувати існуючі можливості для розширеної двосторонньої співпраці в рамках глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі Україна-ЄС (DCFTA).

У короткостроковій перспективі пріоритетне партнерство між Україною та Польщею слід зосередити на таких напрямках [32]:

1. Співпраця у сфері оборони, що охоплює військове співробітництво, співпрацю спецслужб і військової промисловості.

2. Суспільний діалог і партнерство, включаючи співпрацю медіа, молодіжні обміни, партнерства між громадами, дослідження громадської думки та сприйняття українських мігрантів у польському суспільстві.

3. Конструктивний історичний діалог, спрямований на примирення, що включає відповідну політичну риторичку, діалог між істориками та лідерами думок, а також вшанування пам'ятників і могил.

4. Підвищення пропускнуої здатності українсько-польського кордону та розвиток транспортних зв'язків, включаючи модернізацію прикордонної інфраструктури, відкриття нових пунктів перетину кордону, поширення практики спільних прикордонних перевірок, обмеження контрабанди та розширення авіаційних, залізничних, річкових і автомобільних сполучень.

Для реалізації цього амбітного плану необхідно створити нову, модернізовану інституційну інфраструктуру двосторонньої співпраці. У міністерствах закордонних справ слід визначити національних координаторів для розвитку цієї співпраці, щоб сприяти інституціоналізації у сферах економіки та інвестицій, співпраці на місцевому рівні, громадянської освіти, молодіжних обмінів, співпраці між медіа, закладами культури, релігійними

організаціями, політичними партіями, міністерствами, спецслужбами, парламентами тощо.

Протягом понад десяти років інтеграція України в ЄС і НАТО була головною темою у двосторонніх відносинах між Україною та Польщею. Однак останнім часом роль Польщі як адвоката європейських прагнень Києва ослабла. Це сталося з кількох причин. По-перше, розширення ЄС на схід стало малоймовірним у коротко- та середньостроковій перспективі. По-друге, позиції Польщі в ЄС ослабли через напруженість, спричинену процедурою, ініційованою Європейською Комісією щодо верховенства права в Польщі. По-третє, після Революції гідності та російської агресії увага до України зросла в Західній Європі, і Київ отримав більше можливостей для прямого лобіювання своїх інтересів у столицях ЄС. Нарешті, Польща не бере участі в Нормандському форматі, який є ключовим для європейської політики щодо конфлікту на Донбасі [33].

Хоча здатність Польщі бути посередником між Україною і ЄС зменшилася, Варшава все ще залишається важливим партнером Києва у відносинах з ЄС. Завдяки своєму розміру, географічному положенню, інтенсивним особистим контактам та історичній і культурній близькості, Польща залишається в ЄС країною, яка добре розуміє ситуацію в Україні і має вагомі підстави впливати на майбутнє Східного партнерства, співпраці між Брюсселем і Києвом та політики ЄС щодо анексії Криму та війни.

Київ повинен серйозно враховувати потенціал Варшави, а Польща має використовувати його якомога частіше. У ЄС Польща може і повинна стати ключовою державою, яка представляє та пояснює іншим партнерам успіхи та виклики реформ в Україні. Також важливо, щоб Європа прислухалася до голосу Варшави, який наголошує на контрпродуктивності змушування України дотримуватися Мінських домовленостей коштом її суверенітету.

Україна і Польща повинні підтримувати Нормандський формат як єдиний доступний спосіб утримати Росію за столом переговорів, але це не

повинно заважати їм висувати спільні ініціативи, пов'язані з мирним врегулюванням конфлікту.

Рекомендується включити Україну до центральноєвропейських форматів, таких як Вишеградська група та Ініціатива трьох морів. Однак слід враховувати, що існує значний поділ між центральноєвропейськими країнами щодо політики стосовно Росії, конфлікту між Росією та Україною, а також того, чи має Ініціатива трьох морів обмежуватися лише членами ЄС або бути більш інклюзивною. У питаннях безпеки Україна та Польща мають особливо співпрацювати у багатосторонніх форматах з країнами-однодумцями — Румунією, Балтійськими державами, Великою Британією, скандинавськими країнами (особливо Швецією) і, звісно, Німеччиною [33].

Україна та Польща мають дуже схоже розуміння безпекових викликів з боку Росії. Це охоплює не лише традиційну військову агресію, а й гібридні загрози, кібер-атаки, енергетичний шантаж та інші аспекти.

Проте ми повинні усвідомлювати, що багато європейських країн мають інші пріоритети в сфері безпеки, зокрема вони зосереджуються на терористичних загрозах та конфліктах на Близькому Сході та в Північній Африці. Через це вони часто недооцінюють ризики, які створює політика Росії для країн ЄС та НАТО. Тому важливо зосередити спільні дипломатичні зусилля на співпраці з іншими країнами ЄС та США, щоб активізувати їх у безпековій сфері.

Також в інтересах України та Польщі забезпечити, щоб посилення інтеграції ЄС у безпековій та оборонній сферах не призводило до послаблення ролі НАТО.

Сильна трансатлантична солідарність є одним з головних безпекових інтересів України та Польщі. Обидві країни повинні працювати над запобіганням виникненню ліній поділу між Європою і Сполученими Штатами [34].

Двостороння співпраця в оборонній сфері між Україною та Польщею сьогодні базується на угоді, підписаній 2 грудня 2016 року, і додатку до неї.

Ця угода передбачає тісніше співробітництво в оборонно-промисловому комплексі (ОПК) обох країн, що є взаємно вигідним. Конкретним проявом такої співпраці може стати розробка та виробництво спільних зразків озброєнь [34].

Також в рамках цієї угоди Україна сподівається на зростання допомоги з боку Польщі у проведенні оборонної реформи, підвищенні сумісності військ тощо.

Польща, у співпраці з іншими партнерами, могла б лобіювати розширення участі України у безпекових ініціативах ЄС, доповнюючи її посилену роль у вже існуючих форматах (поліцейські місії, бойові групи тощо). У цьому контексті важливою є успішна діяльність ЛИТПОЛУКРБРИГ — спільної військової бригади, яка є першим тривалим проектом зі створення спільної військової частини. Вона демонструє багатосторонню військову інтеграцію на основі стандартів НАТО, але поза рамками офіційного членства України в Альянсі [34].

Разом з тим, дослідження та обговорення мають зосередитися на довгострокових перспективах співпраці у цій сфері. З військової точки зору, ні Україна, ні Польща не є найсильнішими, але й не є найслабшими державами в регіоні. Ідея двостороннього оборонного союзу вже обговорювалася українськими парламентарями, але поки що не знайшла підтримки з польського боку, очевидно через побоювання зростання безпекових загроз та ризику втягнення Польщі у прямий конфлікт з росією [34].

Спроби свідомо погіршити польсько-українські відносини є частиною російської гібридної війни, що проявляється через численні провокації на історичному ґрунті, медійні кампанії та фінансування окремих політиків, експертів і акцій. Тому одним із найнагальніших завдань у двосторонній та багатосторонній співпраці є протидія гібридним впливам.

Для цього необхідно інституціоналізувати співпрацю спецслужб обох країн, запровадити гарячі лінії, обмін інформацією та фахівцями, особливо в

чутливих зонах і місцях — на кордоні, у прикордонних районах, на місцях пам'яті та в дипломатичних установах.

На багатосторонньому рівні співпраця має зосередитися на включенні питань гібридних загроз до порядку денного НАТО та ЄС, а також на активному розвитку відповідних ініціатив і політик.

Паралельно, громадські організації обох країн повинні швидко реагувати на провокації та заохочувати ЗМІ до адекватного висвітлення подій.

Проблеми енергетичної безпеки є актуальними для обох країн. Польща ініціювала створення Енергетичного Союзу в рамках ЄС. Згідно з Глобальною стратегією ЄС, інфраструктурні угоди з третіми країнами повинні бути прозорими, а будь-яка нова інфраструктура має повністю відповідати чинному законодавству ЄС, включаючи Третій енергетичний пакет. На додаток до підтримки цих спільних європейських позицій, важливим внеском у безпеку обох держав стане посилена двостороння українсько-польська співпраця у сфері енергетики [35].

Польща, діючи зсередини ЄС, та Україна, діючи в рамках Угоди про асоціацію, можуть активно співпрацювати у протидії реалізації антиєвропейського проекту «Північний потік — 2». Польща офіційно оскаржила рішення Європейської Комісії щодо допуску Газпрому до газогону OPAL, а Україна підняла це питання у двосторонньому діалозі з ЄС, посиляючись на Угоду про асоціацію, яка зобов'язує ЄС враховувати інтереси України при розвитку енергетичної інфраструктури [35].

Іншим важливим пріоритетом у газовій сфері є будівництво інтерконектора між Україною та Польщею. Це дозволить Україні імпортувати газ з ЄС через Польщу, а Польщі — збільшити завантаження LNG-терміналу у Свіноуйсьці та використовувати українські підземні газосховища. Це важливо для розширення бізнес-можливостей у регіоні та підвищення рівня безпеки постачань для споживачів у Польщі та ЄС у періоди пікового попиту [36].

У сфері електроенергетики пріоритетом є спільне реагування (разом з Литвою) на будівництво російської Островецької АЕС у Білорусі, що відбувається без дотримання міжнародних конвенцій щодо консультацій з сусідніми країнами, та несе значні екологічні і техногенні ризики. Також важливо продовжувати діалог щодо проекту «Енергоміст» Україна-ЄС (постачання електроенергії з Хмельницької АЕС до Жешува) [36].

У нафтовій сфері діалог має охоплювати можливі шляхи диверсифікації постачань сирової нафти та нафтопродуктів у регіоні.

Отже, вдосконалення українсько-польських міждержавних відносин вимагає комплексного підходу, що включає постійний діалог на всіх рівнях влади, активне залучення бізнес-спільнот обох країн та громадянського суспільства до вирішення спільних проблем. Необхідно зміцнювати економічні зв'язки через зняття торговельних бар'єрів і стимулювання інвестицій, а також вирішувати історичні суперечності шляхом спільних комісій та експертних груп. Важливо також працювати над зниженням впливу радикальних політичних сил, що можуть використовувати міждержавні питання для внутрішньополітичної боротьби, забезпечуючи тим самим стабільні та взаємовигідні відносини між Україною та Польщею.

Таким чином, відносини між Україною та Польщею в 2000-2010-х роках стали важливим етапом у розвитку обох країн як у політичному, так і в економічному аспектах. Протягом цього періоду Україна та Польща значно зміцнили двосторонні зв'язки, які базувалися на спільних історичних, культурних та геополітичних інтересах.

Одним із ключових аспектів міждержавних відносин була підтримка Польщею євроінтеграційних прагнень України. Польща активно сприяла політичному діалогу між Україною та Європейським Союзом, виступаючи як адвокат інтересів України на європейському рівні. Це знайшло своє відображення в підписанні та імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що стало важливим кроком на шляху до інтеграції України в європейське співтовариство.

Економічне співробітництво між двома країнами також мало значний розвиток. Польща стала одним із найбільших торговельних партнерів України, а інвестиційна активність польських компаній на українському ринку демонструвала стабільне зростання. Спільні економічні проекти та інфраструктурні ініціативи сприяли підвищенню економічної стабільності та взаємовигідній співпраці. Крім того, культурний та освітній обмін між Україною та Польщею посприяв поглибленню взаєморозуміння та формуванню позитивного іміджу обох країн на міжнародній арені. У цьому контексті важливою стала співпраця в сфері академічного обміну, спільних дослідницьких проектів та культурних заходів.

Однак, не слід забувати про певні виклики, з якими стикалися країни у своїх відносинах. Історичні питання та політичні розбіжності час від часу ускладнювали двосторонній діалог. Проте обидві сторони демонстрували готовність до конструктивного вирішення проблем та знаходження компромісів.

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що міждержавні відносини між Україною та Польщею в 2000-2010-х роках характеризувалися інтенсивним розвитком та зміцненням на різних рівнях. Це сприяло не лише політичній та економічній стабільності обох країн, але й формуванню міцного фундаменту для подальшого співробітництва в майбутньому.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИН В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

3.1. Реакція польської влади та суспільства на повномасштабну агресію росії проти України

Польща підтримувала, підтримує та продовжуватиме підтримувати Україну в її протидії російській агресії. Про це заявив президент Польщі Анджей Дуда 11 січня 2023 року під час зустрічі у рамках «Люблінського трикутника» у Львові [37].

Незважаючи на значну підтримку Польщі, історичні проблеми у відносинах між Україною та Польщею залишаються актуальними. Новий вимір цих проблем через призму війни в Україні ставить питання про те, чи не зашкодить історичне минуле майбутньому двох сусідніх держав.

Під час візиту до Львова президенти України та Польщі, Володимир Зеленський і Анджей Дуда, вшанували пам'ять воїнів, які загинули під час українсько-польської війни 1918–1919 років, а також українських захисників, полеглих у сучасній російсько-українській війні [37].

Анджей Дуда оглянув скульптури кам'яних левів, які є частиною польського військового меморіалу на Личаківському цвинтарі. Протягом багатьох років ці леви були предметом суперечок між Україною та Польщею, оскільки напис на них – «Завжди вірні тобі, Польща» – вважався образливим для українців. Скульптури були закриті фанерою, яка з часом почала руйнуватися, і зрештою кам'яні леви були відкриті. Польська влада зверталася до Львівської міської ради з проханням дозволити реставрацію цих скульптур. Імовірно, мер Львова Андрій Садовий пообіцяв польському президентові сприяти реставрації під час їхньої розмови біля кам'яних левів.

За майже рік повномасштабної війни Росії проти України відносини між Україною та Польщею стали надзвичайно дружніми та міцними. Це

відображає вершину взаєморозуміння і підтримки між двома державами, що постійно підкреслюється їхніми президентами.

З початку війни Польща надавала значну допомогу Україні. Польща прийняла мільйони українських біженців, облаштувала гуманітарні центри у пунктах пропуску на кордоні, а також активно займалася збором і відправкою гуманітарної допомоги. Польща глибоко розуміє всі потреби України в цьому конфлікті і виступає як голос підтримки України на всіх міжнародних рівнях. Однак цей високий рівень міждержавного діалогу буде підданий випробуванням через політичні заяви.

Російський вплив суттєво зменшився з 24 лютого, що значною мірою зумовлено неврахуванням більшістю громадян Польщі дій російських пропагандистів, спрямованих на розпалювання ворожнечі між українцями та поляками. Коли такі коментарі чи спроби, зокрема на історичному підґрунті, мають на меті погіршення відносин, більшість поляків (95-97%) розпізнають це як російську пропаганду та не довіряють їй, вважаючи це російськими маніпуляціями. На тлі війни в Україні можливості діяльності російської агентури у Польщі значно обмежені. Польські спецслужби приділяють цьому підвищену увагу, і діяльність російської агентури ускладнена, зокрема через суспільну вимогу притягнення таких осіб до відповідальності. Поляки чітко розрізняють пропаганду та діяльність російських спецслужб. Хоча не все польське суспільство є проукраїнським, з початком війни таких людей стало набагато більше. Практично 100% поляків мають антиросійські настрої, підкреслює Даріуш Матерняк [37].

Після початку повномасштабної війни Росії проти України 24 лютого 2022 року Польща здійснила численні заходи для підтримки України на політичному, економічному, гуманітарному та військовому рівнях:

1. Прийом біженців. Польща відкрила свої кордони для мільйонів українських біженців, забезпечуючи їх житлом, харчуванням та медичною допомогою. В країні було створено численні гуманітарні центри для прийому та розміщення біженців.

2. Гуманітарна допомога. Польща організувала масштабні збори гуманітарної допомоги, яка включала продукти харчування, одяг, медичні засоби та інші необхідні товари. Ця допомога надсилалася в Україну через численні гуманітарні конвої.

3. Політична підтримка. Польща активно виступала за підтримку України на міжнародних форумах, зокрема в Європейському Союзі, НАТО та ООН. Польські політики були одними з найголосніших адвокатів надання Україні допомоги та впровадження санкцій проти Росії.

4. Військова допомога. Польща надавала Україні значну військову допомогу, включаючи постачання зброї, боєприпасів та військового обладнання. Польща також сприяла тренуванню українських військових і обмінювалася розвідувальною інформацією.

5. Економічна підтримка. Польща підтримувала українську економіку через фінансову допомогу, співпрацю в енергетичному секторі та сприяння у збереженні стабільного торговельного обміну. Польські компанії також активно інвестували в українську економіку.

6. Соціальна підтримка. Польща інтегрувала українських біженців у суспільство, забезпечуючи доступ до освіти, медичної допомоги та ринку праці. Були створені програми соціальної підтримки для українців, які залишилися в Польщі.

7. Координація з міжнародними партнерами. Польща співпрацювала з іншими країнами та міжнародними організаціями для координації надання допомоги Україні, забезпечуючи ефективність та оперативність цих зусиль.

Завдяки цим заходам Польща продемонструвала свою рішучість і солідарність з Україною у її боротьбі проти російської агресії, що зміцнило двосторонні відносини та сприяло підтримці України на міжнародній арені.

Польський народ відреагував на повномасштабну війну Росії проти України з великою солідарністю та підтримкою. Охарактеризуємо основні аспекти цієї реакції:

1. Масштабна підтримка біженців:

- Польські громадяни активно допомагали українським біженцям, пропонуючи їм житло, харчування та інші необхідні ресурси. Багато польських сімей відчинили двері своїх домівок для українців, які змушені були покинути свої домівки через війну.

- Волонтерські організації, місцеві громади та окремі громадяни організовували пункти допомоги, надаючи одяг, медикаменти, їжу та інші необхідні речі.

2. Гуманітарна допомога:

- Польський народ активно долучився до збору гуманітарної допомоги для України. Було організовано численні благодійні акції, збір коштів та матеріальної допомоги.

- Волонтери та благодійні організації забезпечували транспортування гуманітарної допомоги до України.

3. Публічні акції та демонстрації:

- У Польщі відбулися численні акції солідарності з Україною. Люди виходили на мітинги та демонстрації, висловлюючи свою підтримку українському народу та протестуючи проти російської агресії.

- Польські міста прикрашали українськими прапорами, а на державних будівлях вивішували банери зі словами підтримки.

4. Медійна підтримка:

- Польські ЗМІ широко висвітлювали події в Україні, надаючи інформацію про ситуацію на фронті, про життя біженців у Польщі та про допомогу, яку надають українцям.

- Соціальні мережі стали платформою для мобілізації ресурсів та координації допомоги.

5. Політична підтримка:

- Польські політичні партії та громадські діячі активно підтримували дії уряду щодо допомоги Україні. Вони висловлювали солідарність з українським народом та закликали міжнародну спільноту до активних дій.

6. Антиросійські настрої:

- Війна в Україні значно підсилила антиросійські настрої серед польського населення. Люди чітко розрізняли між пропагандою та реальними подіями, підтримуючи дії українського уряду та засуджуючи агресію Росії.

- Більшість поляків ідентифікували дезінформацію як російську пропаганду та не довіряли їй.

Загалом, реакція польського народу була вражаюче позитивною та активною, що підкреслює глибокі історичні та культурні зв'язки між двома народами, а також спільну готовність протистояти агресії та підтримувати демократичні цінності.

Польща надала Україні значну військову та гуманітарну допомогу після початку повномасштабної війни Росії проти України 24 лютого 2022 року. Ось ключові аспекти цієї допомоги:

1. Озброєння та техніка:

- Польща передала Україні значну кількість озброєння, включаючи танки Т-72, артилерійські установки, бойові машини піхоти (БМП) та самохідні гаубиці Krab.

- Було надано системи протиповітряної оборони, протитанкові комплекси, а також стрілецьку зброю і боєприпаси.

- Поставка ракетних систем, зокрема переносних зенітно-ракетних комплексів (ПЗРК) типу «ПЗРК Гром».

2. Технічна підтримка та обслуговування:

- Польща допомагала в обслуговуванні та ремонті української військової техніки.

- Проведення навчання українських військових на території Польщі та інструктаж щодо використання новітніх зразків озброєння.

3. Фінансова допомога:

- Польща виділила значні фінансові ресурси для закупівлі озброєння та військової техніки для України.

- Спільні зусилля з іншими країнами ЄС щодо фінансування військової допомоги для України.

Що стосується гуманітарної допомоги, то в даному аспекті Польща допомагала Україні наступним чином:

1. Прийом біженців:

- Польща прийняла понад 2 мільйони українських біженців, забезпечуючи їх тимчасовим житлом, харчуванням та медичною допомогою.
- Організація пунктів прийому та розміщення біженців, надання психологічної підтримки та інтеграційних послуг.

2. Гуманітарна допомога:

- Надсилання великої кількості гуманітарних вантажів, що включали продукти харчування, медикаменти, одяг, засоби гігієни та інші необхідні товари.
- Координація з міжнародними гуманітарними організаціями для ефективної доставки допомоги.

3. Фінансова підтримка:

- Польща виділила мільйони євро на гуманітарну допомогу для України та підтримку українських біженців у Польщі.
- Організація благодійних акцій та зборів коштів на підтримку постраждалих від війни.

4. Освіта та соціальна інтеграція:

- Забезпечення доступу українських дітей до польських шкіл та освітніх програм.
- Надання допомоги українцям у пошуку роботи та інтеграції в польське суспільство.

В цілому, Польща передала Україні військової допомоги на суму понад 3 мільярди євро. Було відправлено тисячі тон гуманітарної допомоги, включаючи харчі, медичне обладнання та інші необхідні речі. Фінансова підтримка та витрати на прийом біженців оцінюються в мільярди злотих.

Ці заходи демонструють значний внесок Польщі у підтримку України в часи кризи, підтверджуючи глибокі зв'язки між двома країнами та спільну боротьбу проти агресії.

Отже, реакція польської влади та суспільства на повномасштабну агресію Росії проти України була рішучою і солідарною: уряд Польщі негайно надав всебічну військову та гуманітарну допомогу, прийняв мільйони українських біженців, організував численні гуманітарні центри, а також активно підтримував Україну на міжнародній арені. Польське суспільство відгукнулося масовою волонтерською діяльністю, участю в акціях солідарності та загальним засудженням російської агресії, що підкреслило міцні історичні та культурні зв'язки між двома народами та їхнє спільне прагнення до демократичних цінностей і свободи.

3.2. Гуманітарний чинник польської допомоги Україні

Міжнародна підтримка є одним із ключових факторів, що сприяють перемозі України у війні проти російських загарбників. Проте, важливо розглянути, чи всі країни надають допомогу, враховуючи реальні потреби України.

Основні мотиви, які спонукають світових лідерів підтримувати Україну, можна класифікувати наступним чином [38]:

1. Соціально-економічні причини;
2. Військово-політичні та стратегічні мотиви;
3. Геополітичні інтереси.

Крім того, значним мотивом є бажання знищити російську імперію без втрат власних людських ресурсів. Україна, по суті, стала щитом для Європи від агресії РФ. Навіть країни-члени НАТО, які не межують з Росією чи Україною, розуміють, що в разі подальшого наступу РФ на країни Балтії або Польщу, вони будуть змушені вступити у війну. Тому, для них надання допомоги Україні є вигіднішою альтернативою до прямої участі у військових діях [38].

Постачаючи озброєння та гуманітарну допомогу Україні, країни не тільки стимулюють власну економіку, отримуючи додаткові надходження до

бюджету і створюючи нові робочі місця, але й знижують соціальну напругу всередині своїх суспільств. Крім того, вони отримують можливість випробувати нові види озброєння та техніки в реальних бойових умовах, а не лише в штучних середовищах [38].

Таким чином, можна зробити висновок, що, попри співчуття народів західних країн, мотиви їхніх лідерів у наданні допомоги Україні є здебільшого прагматичними.

Сьогодні виповнюється два роки від початку російської агресії. Польща залишається одним із провідних надавачів допомоги Україні та українським біженцям, забезпечуючи значну підтримку у фінансовій, гуманітарній, військовій, політичній та дипломатичній сферах. Протягом першого року війни польський уряд виділив приблизно 11 мільярдів євро (приблизно 2% ВВП країни) на різноманітні форми допомоги. До кінця 2023 року ця сума зросла до приблизно 20 мільярдів євро (3,1% ВВП) [39].

Польща також відіграє ключову роль як логістичний центр для гуманітарної допомоги, що надходить з інших країн. Через Польщу 57 країн транспортували в Україну допомогу на суму 740 мільйонів євро. Для цього в Польщі були створені спеціалізовані хаби, такі як логістичний центр, організований Урядовим агентством стратегічних резервів у рамках Механізму цивільного захисту ЄС (EUCPM), медичний центр MEDEVAC, а також енергетичний центр RescEU [39].

Окрім прямої гуманітарної, фінансової та військової допомоги, Польща також надає фінансові ресурси агентствам ООН (ВПП/ФАО, ЮНІСЕФ, УКГВ ООН, УВКБ ООН) та іншим організаціям (МКЧХ). У 2022 році сума, перерахована через ці канали, становила 14 мільйонів злотих, тоді як у 2023 році вона зросла до 16 мільйонів злотих [39].

У Польщі зараз перебуває близько 1 мільйона українських біженців, головною частиною яких є жінки, діти та люди похилого віку. Понад 1,7 мільйона українців отримали польський номер PESEL, що надає їм право на користування державними послугами на рівних умовах з громадянами

Польщі. Польський уряд забезпечив безкоштовну медичну та соціальну допомогу, а також можливість навчання в школах для майже 190 тисяч українських дітей [39].

Опитування показують, що близько 85% поляків вважають підтримку України необхідною, тоді як 94% українців сприймають Польщу як дружню країну. Понад 80% поляків долучилися до допомоги Україні, надаючи гуманітарну допомогу, приймаючи біженців у свої домівки та беручи участь у волонтерській діяльності [39].

Польський уряд виражає готовність підтримувати Україну та українських біженців стільки, скільки буде потрібно, і активно залучається до післявоєнної відбудови України. Зусилля Польщі спрямовані на активізацію польських компаній, що зацікавлені в інвестуванні в Україну, з метою відновлення її інфраструктури. Реконструкція та модернізація України з підтримкою країн ЄС, зокрема Польщі, має велике значення і сприяє її швидшому наближенню до членства в Європейському Союзі.

Більшість польського суспільства (77 відсотків) взяла участь у допомозі біженцям з України. Ця допомога набувала різних форм - від фінансової та матеріальної підтримки, через різноманітні добровільні заходи, до надання своїх будинків та квартир людям без притулку [39].

Залучення поляків до допомоги було найбільшим на початку війни. Тоді у допомогу біженцям було залучено 70 відсотків дорослих поляків. Це в значній мірі було викликано почуттям серця та становило спонтанну реакцію (часто емоційну) на страждання біженців та зростаючу з дня на день кількість людей, які втікали до Польщі перед війною. У той же час половина поляків була залучена до допомоги біженцям послідовно - як на початку війни, так і в наступні тижні бойових дій [39].

Суми, які поляки виділили на допомогу біженцям протягом трьох місяців з моменту початку війни, були вищими, ніж суми, що виділялися на благодійні цілі протягом всього 2021 року [39].

Поляки виділили на допомогу біженцям принаймні 5,5 млрд злотих. З свого боку, приблизна найбільш ймовірна фактична вартість фінансової допомоги громадян Польщі для біженців з України знаходиться в діапазоні від 9 млрд до 10 млрд злотих. У цій оцінці врахована вартість грошових коштів, переказаних на користь біженців у формі безпосередніх переказів або участі в громадських збірках. Також врахована вартість речей та товарів, придбаних на користь біженців, вартість проживання та харчування, запропонованих біженцям, а також вартість інших форм підтримки. Представлена оцінка базується на деклараціях опитаних осіб щодо вартості коштів, які вони виділили на допомогу біженцям в різних формах [40].

Дохід особистий чітко пов'язаний з рівнем залучення до допомоги - чим вищий дохід у когось, тим сильніше він/вона залучалися до допомоги біженцям. Серед осіб з найвищими доходами (понад 5 тис. злотих чистого) відсоток тих, хто надавав найбільшу допомогу біженцям, був утричі більший, ніж серед осіб з найнижчими доходами (менше 2 тис. злотих). Однак навіть серед осіб, які заробляли менше 2 тис. злотих чистого, залучення до допомоги було досить поширеним - лише 26 відсотків осіб з цієї групи не допомагали жодним чином. Це може свідчити про фактично масштабний характер гуманітарного руху польського суспільства [40].

Зі сильним залученням до допомоги також пов'язані такі фактори, як досвід благодійної діяльності до початку війни, безпосередній контакт з іноземцями (зокрема, українцями) перед війною, а також регулярне слідкування за медіаінформацією щодо проведених бойових дій та долі біженців [40].

Жінки частіше, ніж чоловіки, залучалися до допомоги біженцям. Повний відсутній залучення до допомоги описує 28 відсотків опитаних чоловіків, порівняно з лише 19 відсотками жінок [40].

Масштаб, форма та інтенсивність наданої допомоги біженцям змінювалися з розвитком кризи біженців та очікуваннями, пов'язаними з завершенням конфлікту. На початку війни переважала спонтанна допомога -

ініціативи народу, масовий та миттєвий суспільний зусилля безпрецедентного характеру за підтримки органів місцевого самоврядування та центральних владних органів. На наступному етапі - адаптаційному - зростає роль держави, а роль громадянського суспільства зменшується. Саме на цьому етапі кризи допомога біженцям починає надаватися в межах інституцій системи державного соціального захисту - вони мають забезпечений доступ до послуг та пільг на тих самих умовах, що і громадяни Польщі. Останній етап - інтеграція - потребує координації багатьох різних суб'єктів, метою яких буде забезпечення соціальної згуртованості, використання нових ресурсів та зменшення соціальної напруги між новою імміграцією та польським суспільством.

Вже на початку війни Польща стала основним напрямом втечі цивільного населення з України. За даними Верховного комісара ООН з питань біженців, з початку війни на Україні втекло 8,4 млн осіб, з яких до цього часу повернулося 3,1 млн осіб (станом на 2 липня 2022 року). Згідно з даними ООН, найбільша частина біженців - 51 відсоток - прибула до Польщі (УВКБ ООН, 2022). Такий значний приплив біженців з України до Польщі був зумовлений, серед іншого, довгою кордонною лінією між Польщею та Україною, офіційними заявами влади Польщі про готовність прийняти всіх осіб, які шукають притулку від війни, а також численною та добре організованою українською меншиною, яка проживала в Польщі перед початком війни. Дані Центру досліджень міграції вказують на те, що кількість українців, які проживали в Польщі перед російською інвазією, могла скласти 1,35 млн осіб [41].

Кількість біженців з України, які фактично перебувають в Польщі, значно менша за кількість осіб, які приїхали з України до Польщі протягом війни. Частина біженців, які прибули до Польщі у перші дні війни, зупинилася в Польщі лише на короткий час, обираючи іншу країну Європейського Союзу як місце кінцевого притулку. Оцінки Центру досліджень міграції (2022) показують, що з 2,2 млн біженців, які до кінця квітня перетнули кордон з

Польщею, приблизно 800 тис. (36 відсотків) виїхали далі до інших країн, зокрема в межах Європейського Союзу. Крім того, з 10 березня помітно відбувалося відчутне зменшення хвилі біженців - з дня на день кількість перетинань кордону в напрямку Польщі зменшилася з 117,6 тис. за одну добу до 87 тис. Тим часом спостерігалось все більше виїздів з Польщі до України [41].

Ця кількість може бути вищою і становити від 1,45 млн до 1,55 млн. Маючи номер PESEL, біженці мають право на отримання соціальних послуг, зокрема одноразової допомоги у розмірі 300 злотих на особу, допомоги в рамках програми 500+ та Капіталу Сімейного Догляду. Таким чином, можна стверджувати, що більшість біженців, які дійсно перебувають в Польщі, мотивовані для реєстрації в системі PESEL2. Також можна припускати, що кількість біженців, які перебували в Польщі на початку війни, тобто кількість адресатів допомоги, була вищою, ніж кількість тих, хто залишається в нашій країні в даний час [42].

Більшість біженців, які перебувають в Польщі, - це жінки та діти - вони становлять 94,1 відсотка від загальної кількості. Діти віком до 18 років складають 45,6 відсотка населення біженців, а жінки віком від 18 до 65 років - 45,1 відсотка. Демографічна структура прибулих до Польщі біженців, де переважаючу роль відіграють особи непрацездатного віку або жінки, які несуть обов'язки догляду, мала важливе значення не лише для визначення майбутнього економічного потенціалу біженців (їх можливостей для включення до ринку праці), але й для прогнозованого масштабу залучення держави до допомоги біженцям [42].

Поміж двох найпопулярніших форм підтримки біженців після початку війни - це матеріальна допомога та грошові перекази. 59% опитаних придбавали необхідні товари, а 53% переказували гроші на користь біженців. Менш популярними формами були допомога в вирішенні різних питань для біженців (20% опитаних), волонтерство - в широкому розумінні, не лише в межах організацій, але й у рамках ініціативних дій, в результаті яких

надавалася безоплатна допомога біженцям (17% опитаних). 7% вказали, що надавали біженцям своє житло. У поставленому питанні мова йшла як про прийняття біженців під свій дах, так і про надання власної незаселеної квартири, незалежно від того, як довго біженці перебували в ній. 6% опитаних зазначили, що допомагали біженцям через зайнятість або допомогу у пошуку роботи, а 5% - через участь або організацію дій, пов'язаних з перевезенням біженців з кордону [42].

Допомога, що надавалася біженцям від самого початку, базувалася на спонтанних акціях та ініціативах громадян. Поляки, не чекаючи на розвиток подій, відразу після початку війни почали витратити свої власні фінансові ресурси та власний час на користь людей, що втікали від війни. Однією з найважливіших переваг цього широкого залучення громадян на початку війни став запас необхідного часу для впровадження формальних процедур - включаючи законодавчі зміни - та активізації офіційних допоможних заходів. Незважаючи на значний соціальну мобілізацію - як за кількістю людей, так і за залученими ресурсами - лише невелика частина цієї допомоги стала відомою громадськості.

Приплив біженців з України до Польщі мотивував деяких людей віддати свій час на безпосередню допомогу біженцям. 20 відсотків опитаних заявили, що надавали підтримку конкретним особам у вирішенні їх справ в Польщі, а 17 відсотків брали участь у організованих допоможних акціях у формі волонтерства. Допомога у вирішенні справ біженців і одна з категорій волонтерства - правово-формальна допомога - можуть здатися схожими, але тільки 26 осіб із понад 2 тисяч опитаних відзначили свою участь у обох типах діяльності. Тому можна сказати, що загалом приблизно 35 відсотків поляків допомагали біженцям у вирішенні різних питань (у тому числі офіційних та юридичних). Відмінності між волонтерством на основі правово-формальної допомоги та допомогою біженцям у вирішенні різних питань можуть полягати, зокрема, в організації такої допомоги (волонтерство - це участь в більш організованих акціях, тоді як допомога у вирішенні питань є

індивідуальною діяльністю) або масштабі (волонтерство як допомога, яка потребує більшого залучення часу та важливості справ, друга категорія - допомога при менш важливих справах) [42].

Отже, гуманітарна допомога Польщі Україні відіграла важливу роль у підтримці біженців та відновленні стабільності в регіоні під час війни. Завдяки широкому спектру заходів, які включали фінансову, медичну, освітню та логістичну підтримку, Польща стала надійним партнером для України, забезпечуючи притулок, соціальні послуги та економічні можливості для українських біженців. Спонтанна мобілізація громадян, готових допомагати, сприяла швидкій та ефективній реалізації гуманітарних проєктів, підкреслюючи високий рівень солідарності та підтримки між двома країнами.

3.3. Польська допомога Україні та проблемні моменти в міждержавних відносинах

Після короткого періоду сприятливих відносин, що виник після російського вторгнення, українсько-польські стосунки знову стали складними. Напруженість відображалася у різних подіях, таких як блокування кордону польськими фермерами та перевізниками, а також інші неприємності, що відбувалися на території сусідньої країни. Хоча деякі можуть спробувати приписати ці інциденти діям маргіналів, яких, за передбаченням, підтримує Кремль, ситуація не настільки проста. Ці фактори дійсно мають вплив, але неблагополуччя не досягло б таких рівнів без інших чинників, що впливають на нього.

Початок керівництва Дональда Туска викликав надію на швидке вирішення кризи на кордоні між Україною та Польщею. Проте ці очікування не виправдалися. Після перевізників, блокування кордону перейшло до польських фермерів, а 11 лютого став апофеозом абсурду. Того дня представник партії «Конфедерація» у Любліні, Рафал Меклер, опублікував фото розсипаного на дорозі українського зерна, що сильно обурило українців.

У акціях польських фермерів були помічені й інші прояви українофобії, але польська влада мало реагувала на це [43].

Наразі ситуація залишається складною. Поведінка блокувальників значно погіршила ставлення українців до поляків, викликаючи гнівне засудження дій фермерів. Зважаючи на те, що серед заблокованих опинилися вантажівки для військових потреб, деякі пропонують відповідні заходи проти польських перевізників. Інші закликають українців, яких зараз численно проживає в Польщі, вийти на акції у відповідь [43].

Поточні протести фермерів у країнах ЄС, насамперед, спрямовані проти жорсткої екологічної політики в рамках боротьби зі зміною клімату, а також вимагають додаткових дотацій від влади. Проте, замість тиснення на польський уряд, щоб отримати конкретні заходи або створити транзитні коридори для українського зерна, фермери заблокували кордон з Україною. Це викликає певні сумніви, оскільки блокада кордону в країні, що бореться за своє існування, є несправедливою. Також ставлення польських фермерів та перевізників до конкуренції з українськими бізнесменами сумнівне, особливо з урахуванням великих втрат, які зазнала українська економіка через війну. Статистика показує, що лише невелика частина української агропродукції експортується до Польщі, і ці протести мають скоріше політичний, ніж економічний характер. Блокада кордону поляками стала звичайною справою, і це вже впливає на відносини з іншими країнами-сусідами, такими як Румунія та Словаччина [43].

Причини радикальних кроків агресивно настроєної частини польського суспільства можна знайти в політизації історичного минулого, яка набирала силу у 2010-х роках. Польська влада відмовилася від формули «пробачаємо і просимо вибачення» і висунула сумнівну інтерпретацію історії, перекладаючи провину за події під час Другої світової війни на українців. Такі дії спричинили відновлення недовіри та напруги у польсько-українських відносинах, що корисно для Москви. Необхідно підтримувати дружні відносини з Польщею,

але це не повинно означати підданняся українофобським настроям у польському суспільстві [43].

Ефективна стратегічна співпраця можлива лише між рівними сторонами, які поважають одна одну й дивляться у майбутнє. А не намагаються нав'язати власну версію історичної правди чи односторонній формат врахування економічних інтересів.

Протягом двох років російської агресії проти України, Польща надала Україні 44 пакети допомоги на суму близько 9 мільярдів доларів. Про це заявив міністр закордонних справ Польщі Радослав Сікорський під час виступу у Сеймі Польщі щодо пріоритетів зовнішньої політики країни на 2024 рік. Він підкреслив, що це включає в себе не лише військову, але й гуманітарну допомогу, а також енергетичні проекти. Польща також приєдналася до декларації G7 щодо взаємних довготривалих зобов'язань стосовно України, виражаючи бажання брати активну участь у формуванні цих зобов'язань [44].

У 2023 році відносини між Україною та Польщею переживали період нестабільності, що нагадував «американські гірки» - періоди підйому змінювалися різкими падіннями і знову підйомами. Це має велике значення, оскільки Польща є сусідом та стратегічним партнером України. У кінці року відносини між країнами стали свідками найсерйознішої кризи, якої не було принаймні з початку війни в Україні у 2014 році. Після очікуваної зміни влади у Польщі стало очевидно, що це принесе нові виклики у відносинах з Україною, хоча раніше вони сподівалися на позитивний перелом. Однак рішення накопичених проблем виявиться складним, навіть за бажанням нового польського уряду покращити відносини. Крім того, внутрішня політична боротьба у Польщі може ускладнити розв'язання цих проблем, а вирішення питання повернення чоловіків призовного віку з ЄС може створити нову напругу у відносинах між країнами [44].

Збігнев Парафянович, автор книги «Польща у війні», стверджує, що точка перелому у відносинах між Києвом та Варшавою настала наприкінці 2022 року після ракетного удару по Пшеводуву. Проте ці проблеми тривалий

час не виходили на поверхню. Однак візит Володимира Зеленського до Польщі у квітні 2023 року, який був першим офіційним візитом українського президента після початку повномасштабного вторгнення РФ, виглядав як успішний етап українсько-польської співпраці та союзництва [44].

Однак вже тоді почувся «сигнал тривоги» – польські фермери загрожували заблокувати кордон, щоб перешкодити візиту українського президента. Хоча сам візит пройшов без скандалів, тиск аграрного лобі виявився настільки сильним (особливо в незвичний час для правлячої партії «Право і справедливість» перед парламентськими виборами), що уряд прийняв радикальний захід – введення повного заборони на український агроекспорт [45].

Незабаром обмеження було послаблено до кількох товарів, а головне – відновлено транзит українського зерна та кукурудзи через територію Польщі. Проте кризу вже не вдалося зупинити, особливо після того, як Володимир Зеленський, виступаючи на трибуні ООН, звинуватив польську владу у підграванні до РФ – обвинувачення, яке стало гіршою образою для поляків, ніж будь-який інший [45].

Після виборів стався ще один конфлікт, спровокований блокадою автодоріг біля кордону з Україною польськими перевізниками, пов'язаними з крайньоправою та антиукраїнською партією «Конфедерація».

Як і у випадку з агрозабороною, кризу можна було вирішити на ранній стадії, але уряд Матеуша Моравецького, який завершував своє правління, уникнув цього, перекладаючи проблему на наступних лідерів. Одночасно вони готувалися до опозиційної діяльності, де їм доведеться конкурувати з «Конфедерацією», яка вже була згадана [45].

Останній антиукраїнський крок уряду ПiС, а саме публікація переліку польських компаній, що купували українське зерно, можна пояснити саме цими політичними обставинами.

Прийняття на посаду прем'єр-міністра було супроводжене відвертою заявою, в якій було висловлено розчарування у попередниках за їхню

бездіяльність під час протесту на кордоні з Україною. Зазначалося, що контроль над кордоном та захист інтересів підприємців є основною функцією держави. Таке усвідомлення ситуації та підтримка бізнесу обох країн спонукали до сподівань на подальше вирішення конфліктів, що наростали.

Проте, слід підкреслити, що вирішення цих проблем візьме часу і не буде легким завданням. Навіть у випадку з блокадою кордону, де очікувалося швидке розв'язання, таке рішення поки не було прийнято.

Очевидно, найближчим часом буде досягнутий компроміс. Українська сторона вже погодилася на ряд уступок, які вимагали польські перевізники. Оголошено, що візит Дональда Туска до України відбудеться після вирішення ситуації з кордоном.

Однак польський уряд відкидає ідею розглядати можливість заборони перекриття автошляхів поблизу кордону з Україною. Це свідчить про те, що досягнутий компроміс може бути тимчасовим заходом.

Особливо важливим стане середина 2024 року, коли Європейський союз розглядатиме питання продовження дії «транспортного безвізу» для українських водіїв, на що чітко проти виступають польські перевізники.

Україна, ймовірно, не відмовиться від цієї лібералізації, що може стати приводом для подальших протестів на кордоні. Крім того, до блокування кордону вже долучилися фермери. Це вказує на те, що ця форма протесту може стати новою польською політичною традицією, коли будь-яка група, що прагне отримати певні поступки від уряду, буде намагатися досягти цього шляхом блокування кордону з Україною.

Вирішення проблеми агрозаборони між Україною та Польщею може виявитися довготривалим та складним процесом, оскільки це питання важливе не лише економічно, але й політично. Хоча польська переробна промисловість виявила зацікавленість у відновленні українського імпорту, політичний вплив фермерських груп значно вищий.

Очікується, що новий уряд не буде готовий до компромісів з Україною принаймні до проведення місцевих виборів у квітні. Це через потенційну

втрату політичної підтримки зі сторони сільського населення, яке є важливою виборчою базою. Навіть після виборів, вирішення питання агрозаборони може затриматися, оскільки у Польщі заплановані вибори до Європарламенту та президентські вибори у 2025 році.

Крім того, у новому уряді є прихильники збереження агрозаборони, що може ускладнити пошук компромісу. Наприклад, заступник міністра сільського господарства Міхал Колодзейчак висловив думку про закриття агроринку Євросоюзу для України на 20 років після вступу до ЄС.

У такій ситуації українські посадовці вже розглядають альтернативні варіанти компромісу з Польщею, такі як обмін збереженням агрозаборони на згоду Польщі на введення захисних мит на польський харчовий імпорт. Очікується, що швидких результатів можна буде досягти лише у суперечках, пов'язаних із спільною історією країн, де можливий компроміс, який дозволить Україні зняти мораторій на пошуково-ексгумаційні роботи, що викликає негативну реакцію в Польщі.

У 2024 році можливі нові виклики для відносин між Україною та Польщею. Раніше Україна могла розраховувати на підтримку як влади, так і опозиції у Польщі, проте ситуація змінюється. Вплив антиукраїнської «Конфедерації» у польському Сеймі зростає, що може призвести до більш критичної позиції ПіС стосовно України.

Гострий конфлікт між ПіС та новою владою в Польщі є додатковим чинником ускладнення відносин. Ця політична напруга може зробити Україну заручницею внутрішньопольських суперечок.

Крім того, можуть виникнути нові проблеми у відносинах з Польщею, частково зумовлені самою Україною. Наприклад, плани України щодо повернення з-за кордону чоловіків призовного віку можуть спричинити напругу. Це особливо важливо для Польщі, де значна частина українців проживає вже давно, маючи роботу та іпотеку. Депортація цих осіб може вразити економіку та фінансовий сектор країни, а також викликати проблеми через наявність другого польського громадянства у деяких з них.

Втім, ці проблеми не перекреслюють головного – наразі й Варшава, і Київ налаштовані провести роботу над помилками у двосторонніх відносинах.

У 2024 році польська допомога Україні залишалася суттєвою, що підтверджувалося значним обсягом військової та гуманітарної підтримки. Від початку повномасштабної агресії Росії проти України, Польща затвердила 44 пакети допомоги на суму близько 9 мільярдів доларів, демонструючи свою непохитну підтримку українського народу. Крім того, Польща активно брала участь у формуванні довгострокових зобов'язань щодо України в рамках декларації G7, прагнучи забезпечити стійкість і безпеку в регіоні. Польща стала ключовим гуманітарним та енергетичним хабом для України, сприяючи постійному зміцненню двосторонніх зв'язків [46].

Однак, попри значну допомогу, відносини між Україною та Польщею не були позбавлені проблемних моментів. Однією з головних причин напруги стали протести польських фермерів і перевізників, які блокували кордон з Україною. Ці акції, організовані під впливом аграрного лобі та крайніх політичних сил, значно ускладнили двосторонні економічні відносини. Заборона на імпорт української аграрної продукції та проблеми з транзитом викликали серйозні суперечки між урядами обох країн, підірвавши взаємну довіру та співпрацю.

На тлі політичних змін у Польщі ситуація ще більше ускладнилася. Вибори, що відбулися наприкінці 2023 року, привели до влади новий уряд під керівництвом Дональда Туска, який зіштовхнувся з численними викликами у відносинах з Україною. Напруженість посилювалася через внутрішньополітичну боротьбу в Польщі, де антиукраїнські настрої використовувалися для здобуття політичних балів. Особливо це стосувалося питань, пов'язаних з історичними суперечностями та аграрними обмеженнями, що створювали додаткову напругу між двома країнами [46].

Незважаючи на ці труднощі, є надія на поступове вирішення проблем у двосторонніх відносинах. Обидві країни розуміють важливість співпраці та підтримки, особливо в умовах триваючої російської агресії. Вирішення

накопичених проблем вимагатиме терпіння, компромісів та активного діалогу на всіх рівнях влади. Спільні зусилля з подолання економічних та політичних розбіжностей можуть привести до зміцнення стратегічного партнерства між Україною та Польщею, забезпечуючи стабільність і процвітання в регіоні.

Отже, аналіз українсько-польські відносини в умовах повномасштабної війни росії проти України дозволяє зробити висновок, що вони характеризуються як значними досягненнями, так і серйозними викликами. Польща відіграє ключову роль у підтримці України, надаючи масштабну військову, гуманітарну та економічну допомогу. Її зусилля в рамках міжнародних ініціатив, таких як декларація G7, демонструють відданість забезпеченню стабільності та безпеки в регіоні.

Водночас відносини між двома країнами зіткнулися з низкою проблем. Протести польських фермерів і перевізників, спричинені економічними та політичними чинниками, призвели до блокування кордону та ускладнили економічну співпрацю. Зміни в політичному ландшафті Польщі, зокрема після виборів 2023 року, додали нових викликів, оскільки внутрішньополітична боротьба вплинула на двосторонні відносини.

Незважаючи на ці труднощі, важливо зазначити, що обидві країни усвідомлюють значення стратегічного партнерства і готові працювати над вирішенням спільних проблем. Спільні зусилля, спрямовані на подолання економічних розбіжностей, історичних суперечностей та політичних напруженостей, мають великий потенціал для зміцнення українсько-польських відносин. В умовах триваючої російської агресії, тісна співпраця та підтримка між Україною і Польщею є критично важливими для забезпечення регіональної стабільності та процвітання.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження, можна зробити певні висновки та узагальнення:

Історичний аналіз дозволив з'ясувати, що на сучасному етапі розвитку міждержавні відносини між Україною та Польщею характеризуються як співпраця, так і викликами. Окреслено, що Польща залишається одним з найактивніших партнерів України, надаючи значну підтримку в політичній, економічній та військовій сферах. Це включає гуманітарну допомогу, військові поставки та активну дипломатичну підтримку на міжнародних аренах. Такі кроки підтверджують стратегічний характер партнерства між двома країнами та підкреслюють важливість Польщі як ключового союзника України у контексті російської агресії.

Встановлено, що попри загальний позитивний напрямок відносин, у 2023-2024 роках між країнами виникли і значні напруженості. Визначено, що причини цих проблем лежать як у внутрішній політиці Польщі, так і в економічних інтересах різних груп, таких як польські фермери та перевізники. Виокремлено, що політичні зміни у Польщі також вплинули на двосторонні відносини, ускладнюючи їх та викликаючи нові конфлікти. Це підкреслює необхідність постійного діалогу та пошуку компромісів для підтримання стабільності та добросусідських відносин.

З'ясовано, що особливу роль у міждержавних відносинах грають питання історичної пам'яті, які часто стають джерелом напруги. Зазначено, що політизація історичних подій, взаємні претензії та вимоги щодо їх інтерпретації створюють додаткові бар'єри на шляху до поглиблення співпраці. Вирішення цих питань потребує делікатного підходу та готовності обох сторін до компромісів і взаємного розуміння.

Узагальнено, що міждержавні відносини між Україною та Польщею на сучасному етапі є складними та багатогранними. Вони включають як тісну

співпрацю і підтримку, так і значні виклики, які потребують уважного та збалансованого підходу. Зусилля обох країн мають бути спрямовані на подолання існуючих проблем та побудову міцного, взаємовигідного партнерства, яке буде здатне протистояти як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам.

З'ясовано, що механізм розвитку українсько-польських міждержавних відносин базується на комплексному підході, який включає політичний діалог, економічну співпрацю, військову підтримку та культурний обмін. Цей механізм передбачає регулярні зустрічі на високому рівні, де обговорюються актуальні питання та стратегічні напрямки співпраці. Підкреслено, що важливою складовою є створення спільних комісій та робочих груп, які займаються конкретними аспектами двосторонніх відносин, включаючи економічні, енергетичні, інфраструктурні та безпекові питання.

Досліджено, що одним з ключових елементів механізму є економічна взаємодія, яка сприяє зростанню обсягів двосторонньої торгівлі та інвестицій. Підкреслено, що важливу роль відіграє співпраця у сфері транспорту та логістики, що включає спільні проекти з розвитку інфраструктури та забезпечення безперервного транзиту товарів. У цьому контексті виокремлено значущі заходи з підтримки малих та середніх підприємств, що сприяють розвитку бізнес-середовища та створенню нових робочих місць.

Досліджено, що особливу увагу в механізмі розвитку відносин приділяється питанням безпеки. Акцентовано, що Польща є важливим партнером України в контексті військової підтримки та забезпечення регіональної стабільності. Спільні військові навчання, обмін інформацією та досвідом у сфері оборони, а також підтримка України в її євроатлантичних прагненнях є важливими аспектами цієї співпраці. Підкреслено необхідність зосередити зусилля на зміцненні взаємної довіри та вирішенні історичних суперечок, які іноді створюють напруженість у відносинах.

Проаналізовано, що механізм розвитку українсько-польських міждержавних відносин є багатогранним та вимагає постійної уваги і зусиль з

обох сторін. Підкреслено, що успіх у цій сфері залежить від готовності до діалогу, пошуку компромісів та прагнення до взаємної вигоди. Лише за таких умов можливо досягти стабільного і довготривалого партнерства, яке буде сприяти процвітанню обох країн та їх громадян.

Список використаних джерел

1. 32 роки тому Польща першою визнала незалежність України. *Центр польської культури та європейського діалогу*. URL: <https://ckpide.eu/ua/aktualnosci/wydarzenia/5996-32-roky-tomu-polshchapershoiu-vyznala-nezalezhnist-ukrainy>.
2. Політичні відносини між Україною та Польщею. *Посольство України в Республіці Польща*. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polshheju>.
3. Т. Капуśniак, *Ukraina jako obszar wpływów międzynarodowych po zimnej wojnie*, Lublin 2008, s. 46. URL : <https://bibliotekanauki.pl/articles/1834424.pdf>.
4. J. Hrycak, *Historia Ukrainy: 1772 – 1999. Narodziny nowoczesnego narodu*, Lublin 2000, s. 314. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005478>.
5. W. Marciniak, *Rozgrabione imperium. Upadek Związku Sowieckiego i powstanie Federacji Rosyjskiej*, Kraków 2004, s. 170. URL : https://books.google.com/books/about/Rozgrabione_imperium.html?id=arAjAQA_AIAAJ.
6. K. Fedorowicz, *Transformacja systemowa na Ukrainie – etap przejściowy czy nowy model państwa?, Od totalitaryzmu do demokracji. Wybrane problemy okresu przemian*, red. T. Wallas, Poznań 2003, s. 44 – 45. URL : <https://czasopisma.isppan.waw.pl/sm/article/download/149/106/>.
7. J. Giedroyc, *Autobiografia na cztery ręce*, opracował i posłowiem opatrzył K. Pomian, Warszawa 1994, s. 228. URL : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/26420/file.pdf>.
8. I. Hofman, *Ukraina, Litwa Białoruś w publicystyce paryskiej „Kultury”*, Poznań 2003, s. 125. URL :

https://ngoteka.pl/bitstream/handle/item/261/DialogKulturPamieci_Koncepcja_UL_B_Jerzego_Giedroycia-AB_CC-BY_3.0Polska.pdf%3Fsequence=5.

9. B. Osadczyk, *Niepodległa Ukraina. Wybór szkiców, artykułów i rozmów (1991 – 2006)*, Sejny 2007, s. 30. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=2177447>).

10. W. Siwiński, *Pamięć bez pleśni*, „*Polityka*”, 27 lutego 1988, s. 13; B. Gajdecz-*kow*, *U progu jesieni*, „*Trybuna Ludu*”, 27 września 1988, s. 6. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_15804_siip201517/c/articles-2195986.pdf.pdf).

11. J. Rzeszut, *Cztery lata Gorbaczowa*, „*Polityka*”, 29 kwietnia 1989, s. 1; J. Kraszewski, *Sprzeczność i konflikt. Wokół problemów narodowościowych*, „*Trybuna Ludu*”, 9 sierpnia 1989, s. 5; tenże, *Dokąd zmierza ukraiński „Ruch”*, „*Trybuna Ludu*”, 16 września 1989, s. 9. URL : https://www.ukw.edu.pl/download/52125/S%CC%81wiat_Idei_i_Polityki_14_24-11-2016.pdf.

12. A. Krzemiński, W. Pawłowski, *Plany na mapie*, „*Polityka*”, 9 stycznia 1993, s. 1. URL : <https://czasopisma.marszalek.com.pl/en/10-15804/swiat-idei-i-polityki/10697-siip201517> .

13. P. Kościński, *Ukraina: Pół roku niepodległości*, „*Rzeczpospolita*”, 19 maja 1992, s. 6. URL : https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_15804_siip201517/c/articles-2195986.pdf.pdf).

14. Зеленько Г. Траєкторія розвитку українсько-польських відносин у посткомуністичний період. URL: <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2021/1222/094918--ukra-ns-k-v-dnosini-lybl-n.pdf> .

15. *Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України. Міжнародна група з дослідження відносин Польщі та України*. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/ФІНАЛІ_Stan%20i%20perspektywy%20partnerstwa_UA_2--XII-1.pdf .

16. Osińska L. *Polskie a ukraińskie pojmowanie partnerstwa strategicznego pomiędzy Warszawą a Kijowem. Dialogi polityczne: polityka*. 2007. No. 8. P. 25–

43. URL :
https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/599/Polskie_a_ukrainskie_pojmowanie_partnerstwa_strategicznego_pomiedzy_Warszawa_a_Kijowem.pdf?sequence=1.
17. Vysochan O., Vlodek K. Analiza relacji Polsko-Ukraińskich za prezydentury Wołodomyra Zeleńskiego: polityka, gospodarka, bezpieczeństwo, perspektywy rozwoju. *Fundacja Instytut Studiów Wschodnich*. URL: <https://www.forum-ekonomiczne.pl/wp-content/uploads/2021/08/Analiza-relacji-POL-UKR.pdf> .
18. Program Interreg NEXT Polska – Ukraina 2021-2027. *Centrum Projektów Europejskich*. URL: <https://pl-ua.eu/pl/pages/578> .
19. Киридон А. Українсько-польські відносини на зламі тисячоліть: становлення, етапи, проблеми. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/historyarchive/27/16.pdf> .
20. Polska i Ukraina: Problemy i perspektywy. *Publikacja sfinansowana ze środków Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/24018/file.pdf>.
21. Stoczewska B. Ukraina i Ukraińcy w polskiej myśli politycznej Od końca XIX wieku do wybuchu II wojny światowej. Kraków : Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2013. 387 p.
22. Suchoruchko W. W. Stosunki ukraińsko-polski 1989–1991. *Culturological Almanac*. 2022. No. 4. P. 71–77. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.4.8> .
23. Мудрієвська І. І. Головні етапи політичного співробітництва України з республікою Польща (1991-2013 pp.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. № 37. С. 191–194. URL : https://elibrary.ivinas.gov.ua/3048/1/Npifznu_2013_37_40.pdf.
24. Сучасні українсько-польські відносини: погляд експертів : зб. аналітичних матеріалів № 2. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 108 с.

25. Cependa I., Czyżewski R. M., Dancewicz i. M. K. 30 lat stosunków między Polską a niepodległą Ukrainą: Doświadczenia a perspektywy : Praca zbiorowa. Warszawa : Fundacja Wolność i Demokracja, 2021. 333 p.

26. Chodubski A. Stosunki polsko-ukraińskie: granice współpracy na początku lat 90. XX w. *Nowa Polityka Wschodnia*. 2012. No. 1. P. 131–150.

27. Stoczewska B. Ukraina i Ukraińcy w polskiej myśli politycznej: Od końca XIX wieku do wybuchu II wojny światowej. Kraków : Oficyna Wydawnicza AFM - Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, 2013. 389 p.

28. . V. Yushchenko, Nederzhavni tayemnytsi. Notatky na beregakh pam'yati (ukr.), Kharkiv 2014, s. 366-369.

29. Волинська трагедія 1943. Найболючіші питання в інтерв'ю з істориком Іваном Патриляком. *Локальна історія*. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/bez-bromu-ivan-patriliak/> .

30. Волинська трагедія: вплив на двосторонні українсько-польські відносини - Prism UA. *Prism UA*. URL: <http://prismua.org/massacres-voles-volhynia-current-ukrainian-polish-relations/> (дата звернення: 17.05.2024).

31. Pojednanie przez trudną pamięć. Wołyń 1943. URL: https://shron2.chytyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Poiednannia_cherez_vazhku_pamiat_Volyn_1943.pdf?PHPSESSID=vlo89uevbk3oaf31v2bterqn43 .

32. Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України. *Міжнародна група з дослідження відносин Польщі та України*. URL: https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/01/stan-i-perspektywy-partnerstwa_ua_web-1.pdf

33. Пріоритетне партнерство: Спільне бачення українсько-польських відносин. *Фонд Відродження*. URL: https://www.irf.ua/content/files/ua_pl__prioritytne_partnerstvo.pdf .

34. Synergia w imię zwycięstwa, odbudowy oraz przyszłości: w Warszawie odbyło się XVI Międzynarodowe Forum «Polsko-Ukraińskie Dni Biznesu» - EUCON Grupa Prawnicza. *EUCON Grupa Prawnicza*. URL: <https://euconlaw.com/pl/synergia-w-imie-zwyciestwa-odbudowy-oraz->

przyszlosci-w-warszawie-odbylo-sie-xvi-miedzynarodowe-forum-polsko-ukrainskie-dni-biznesu/ .

35. Polska i Ukraina: Problemy i perspektywy. *Publikacja sfinansowana ze środków Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.* URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/24018/file.pdf> .

36. Szeptycki A. Stosunki polsko-ukraińskie: ku nowemu „strategicznemu partnerstwu”? *Fundacja im. Stefana Batorego.* URL: https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2020/11/Stosunki-polsko-ukrainskie_Komentarz.pdf .

37. Терещук Г. Україна і Польща: нині відносини формує війна, але питання Волинської трагедії, Бандери та УПА залишаються. *Радіо Свобода Україна.* URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/viyna-bandera-upa-dopomoha/32223196.html>.

38. Військова допомога Україні: які країни надають підтримку публічно, а хто приховує постачання зброї. *Visit Ukraine.* URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1840/military-assistance-to-ukraine-which-countries-provide-support-publicly-and-which-hide-arms-supplies>.

39. Pomoc Polski dla Ukrainy w dwa lata po wybuchu wojny - Polska w Japonii - Portal Gov.pl. *Polska w Japonii.* URL: <https://www.gov.pl/web/japonia/PomocPolskidlaUkrainywdwalatapowybuchuwojny>.

40. Гуманітарна допомога громадянам України в Польщі - контакти - enableme.org.ua. *EnableMe Україна.* URL: <https://www.enableme.com.ua/article/gumanitarna-dopomoga-gromadanam-ukraini-v-pol-si-kontakti-10221>.

41. Pomoc Polski dla Ukrainy w dwa lata po wybuchu wojny - Polska w Japonii - Portal Gov.pl. *Polska w Japonii.* URL: <https://www.gov.pl/web/japonia/PomocPolskidlaUkrainywdwalatapowybuchuwojny>.

42. Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy. *Polski Instytut Ekonomiczny*. URL: <https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2022/07/Pomoc-pol-spol-UKR-22.07.2022-D-1.pdf> (date of access: 23.05.2024).

43. Герасименко П. Українсько-польські відносини: повернення до реальності. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/news/2024/02/22/599784_ukrainskopolski_vidnosini.html.

44. Польща за два роки повномасштабного вторгнення передала Україні допомоги на 9 мільярдів доларів. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/04/25/712895/>.

45. Зеленюк Х. Польські фермери проти України: хто стоїть за протестами, чи справді проблема в українському зерні та як відповість Київ. *TCH.ua*. URL: <https://tsn.ua/exclusive/polski-fermeri-proti-ukrayini-hto-stoyit-za-protestami-chi-spravdi-problema-v-ukrayinskomu-zerni-ta-yak-vidpovist-kiyiv-2517607.html>.

46. Чому нові вибори у Польщі не стали тріумфом Дональда Туска. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/04/9/7183405/>.